

ФРОСКА САПУНЦИЕВА ФЉУРИМ ЗУЛФИЈА
ВЕСЕЛИНКА МАЦАРОВА

МУЗИЧКО
ОБРАЗОВАНИЕ
ЗА VIII ОДДЕЛЕНИЕ

ДЕВЕТГОДИШНО ОСНОВНО ОБРАЗОВАНИЕ

**ФРОСКА САПУНЦИЕВА ФЉУРИМ ЗУЛФИЈА
ВЕСЕЛИНКА МАЏАРОВА**

МУЗИЧКО ОБРАЗОВАНИЕ

за VIII одделение

ДЕВЕТГОДИШНО ОСНОВНО ОБРАЗОВАНИЕ

Издавач: МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА НА
РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Автори:

м-р Фроска Сапунџиева
м-р Фљурим Зулфија
Веселинка Маџарова

Учебникот го уреди: Веселинка Маџарова

Рецензенти:

д-р Тихомир Јовиќ - претседател
Зорица Вучиновиќ - член
Бурим Хидри - член

Компјутерска обработка и графички дизајн:

Мирко Давидовски
Веселинка Маџарова

Лектор:

Јасминка Поркојевиќ - Миленковиќ

Стручна редакција:

Дардан Браими

Графичко и техничко уредување:

Арбериа Десинг - Тетово (Куштрим Арифи)

Со одлука на Националната комисија за учебници за основно и средно образование при Министерството за образование и наука на Република Северна Македонија, со дел. бр 26-389/6 од 08.06.2021 година се одобрува употреба на овој учебник.

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

373.3.016:78(075.2)=163.3

САПУНџИЕВА, Фроска

Музичко образование за VIII одделение [Електронски извор] : деветгодишно основно образование / Фроска Сапунџиева, Фљурим Зулфија, Веселинка Маџарова. - Скопје : Министерство за образование и наука на Република Северна Македонија, 2022

Начин на пристапување (URL): <https://www.e-ucebnici.mon.gov.mk>. - Текст во PDF формат, содржи 104 стр., илустр. - Наслов преземен од екранот. - Опис на изворот на ден 09.02.2022

ISBN 978-608-273-031-8

1. Зулфија, Фљурим [автор] 2. Маџарова, Веселинка [автор]

COBISS.MK-ID 56323845

*„Музиката мора да предизвика оган од човечките срца“
(Лудвиг ван Бетовен)*

*„Целта на музиката е да го дојре срцејто“
(Јохан Себастијан Бах)*

*„Музиката е единствениот универзален јазик,
не е потребно да се преведе, душата зборува со душа кон неа“
(Бертолд Ауербах)*

НАСТАВНИ ТЕМИ

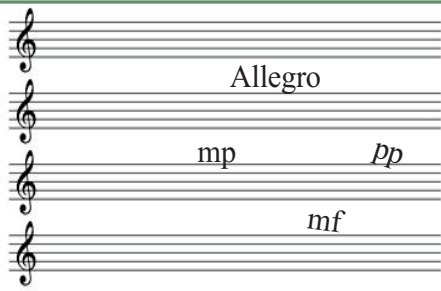
ИЗВЕДБЕНИ АКТИВНОСТИ

СЛУШАЊЕ МУЗИКА

МУЗИЧКА ПИСМЕНОСТ

НАРОДНО МУЗИЧКО ТВОРЕШТВО – НАРОДНИ ОРА

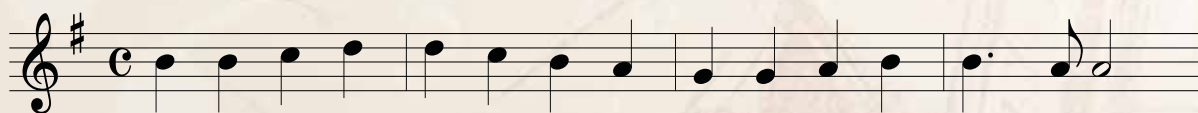

Наставните теми се прикажани со одредени бои: изведбени активности (жолта боја), слушање музика (сина боја), музичка писменост (зелена боја) и народно музичко творештво - народни ора (црвена боја).

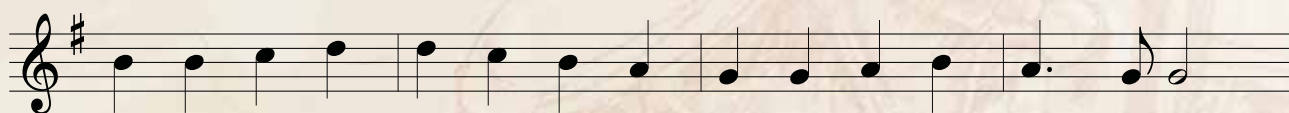
ИЗВЕДБА НА МУЗИЧКА ЦЕЛИНА ВО G - dur СКАЛА

„ОДА НА РАДОСТА“

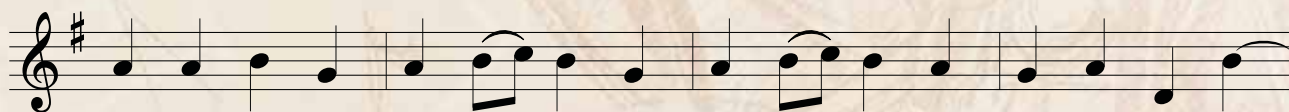
Л. В. Бетовен

Ра - дост бис - тра у - бост чис - та, ќер - ко од Е - ли - зи - ја,

о - пи - вна си моќ што блис - ка, за - нес и по - е - зи - ја.

Твој - те сни - шта спо - кој ши - рат зло - то што го скро - ту - ва. Си -

те лу - ѓе да се сми - рат, ду - хот твој ги спло - ту - ва.

Активност:

Отпејте ја песната со придружба на ДМИ.

„ВОДИЧ НИЗ ОРКЕСТАРОТ ЗА МЛАДИТЕ“

„Водич низ оркестарот за младите“ или „Варијации и fuga на тема од Х. Персл“ е една од најпознатите композиции на Бенџамин Бритн. Ова дело е компонирано како музика за едукативниот документарен филм „Инструментите во оркестарот“.

Композиторот замислил две верзии на изведба на ова дело.

Во првата верзија постои наратор (може да биде и диригентот) кој помеѓу варијациите ги најавува инструментите и кажува по неколку збора за нив, а во другата, која се изведува почесто, нема наратор. Темата за ова дело е земена од вториот став Rondo од композицијата Abdelazer на Хенри Персл, истакнат британски композитор.

Композицијата започнува со тема која ја изведува целиот оркестар, а потоа и секоја поголема група на инструменти од оркестарот: прво дрвените дувачки инструменти, потоа лимените дувачки инструменти, па гудачките инструменти, ударните инструменти и на крајот повторно целиот оркестар. Потоа следат варијациите во кои секој инструмент, односно група на инструменти се претставени поединечно во секоја варијација. Композицијата се заокружува со оригинална fuga во која на крајот лимените дувачки инструменти (со удар на там - там) повторно ја воведуваат и Персловата оригинална тема. Времето на изведба на делото е околу седумнаесет минути.

Делото трае 16 минути и 30 секунди

Тема: Allegro maestoso e largamente – цел оркестар (0.00)

цел оркестар (1.38)

**удиралки
1.21**

**лимени
дувачки
инструменти
0.45**

**дрвени
дувачки
инструменти
0.22**

**гудачки
инструменти
1.03**

Варијација А:
Presto – флејти и пиколо 1.57

Варијација В:
Lento – обои 2.30

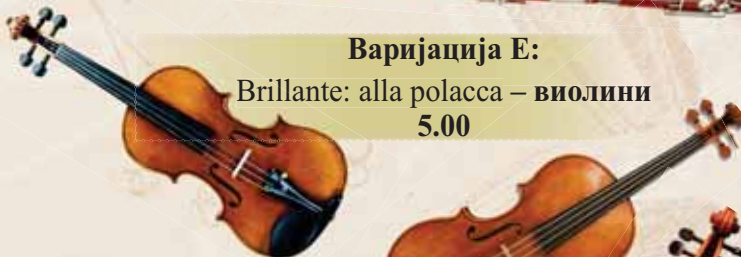
Варијација В:
Lento – обои 3.27

Варијација D:
Allegro alla marcia – фаготи 4.06

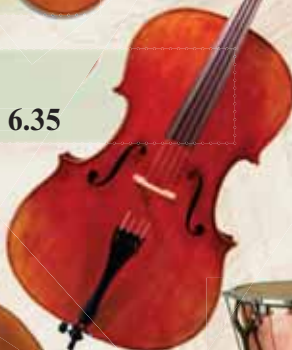
Варијација Е:
Brillante: alla polacca – виолини 5.00

Варијација F:
Meno mosso – виоли 5.45

Варијација G:
Lusingando – виолончела 6.35

Варијација H:
Cominciando lento ma poco a poco accel. al Allegro – контрабаси 7.40

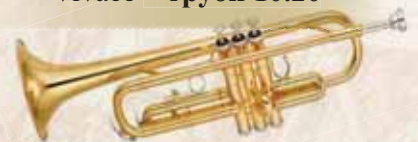
Варијација I:
Maestoso – харфа 8.45

Варијација J:
L'istesso tempo – хорни 9.30

Варијација K:
Vivace – труби 10.20

Варијација L:
Allegro romposo – тромбони и туба 10.40

Варијација M:
Moderato – ударни инструменти 12.05

Фуга: Allegro molto (13.45)

Инструментите се појавуваат еден после друг по истиот редослед, почнувајќи со пиколо, за на крај истовремено со оригиналната тема на фугата која ја донесува целиот оркестар, лимените дувачки инструменти повторно да ја воведат темата на Х. Персл.

Музички пример:
„Водич низ оркестарот за младите“ – Б. Бритн

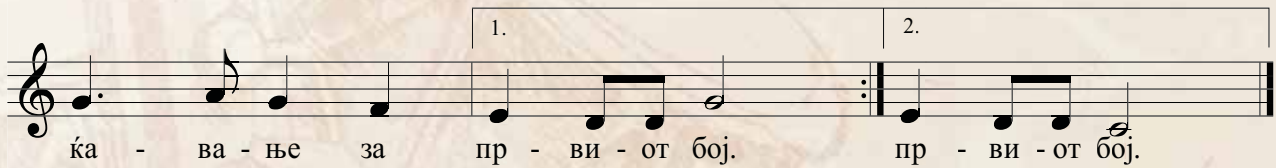
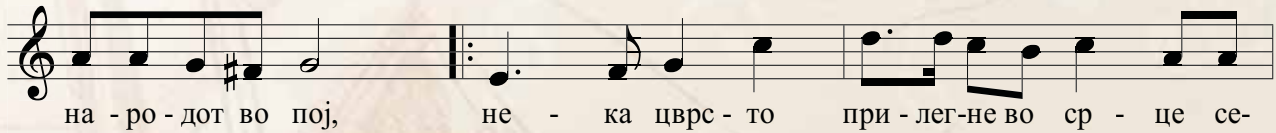

ЗА НАШИОТ ОКТОМВРИ

(по слух)

Музика: И. Николовски - Луј

Текст: Г. Поповски

Нека светат лицата во радост,
нека цути земјата во сјај,
нека крепне спомен за октомври
насекаде во секој наш крај.

А октомври да живее вечно,
во спомени вечно да е тој!
Чест и слава на борците смели
за слобода што паднаа в бој.

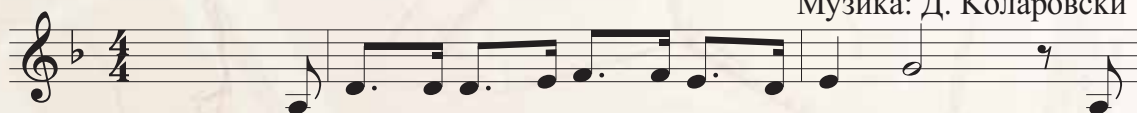
Активности:

1. Прочитајте го литературниот текст и дискутирајте за содржината на песната!
2. Објаснете го значењето на празникот 11 Октомври.

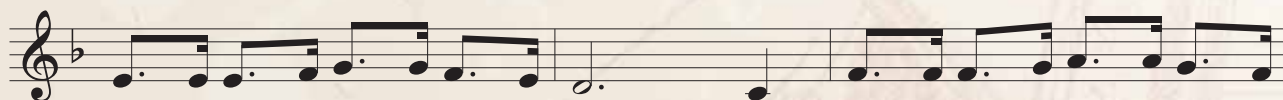
СКОПЈЕ

(по слух)

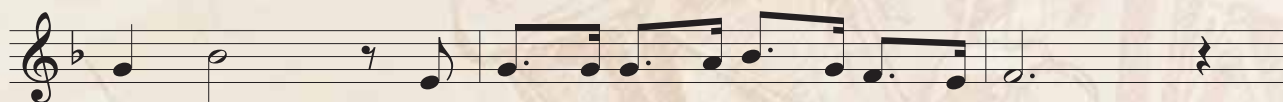
Музика: Д. Коларовски

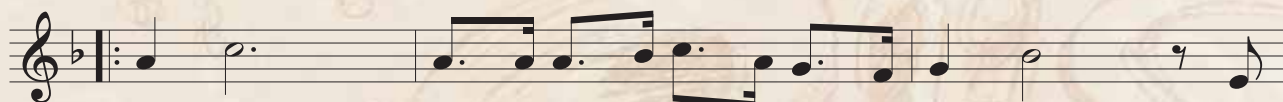
По ве - ко-ви на по - жа-ри и бу - ни, сал
Ми-на - то-то те о - вен-ча со сла - ва од

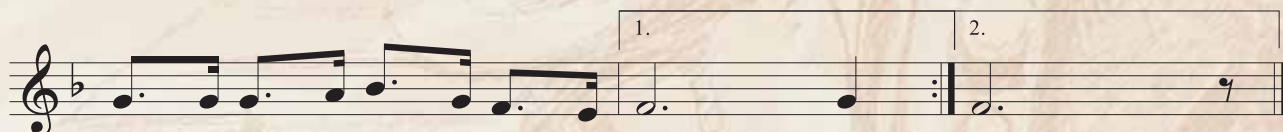
ник - ну-ваш ти пов-тор-но ко клас, под ку - ли-те на Ка - ле, Вар-дар
древ-но Ску - пи де - нес ве - ле - град, во лу - њи ве - ков-ни со гор- да

шу - ми, ти Скоп - је ста - на град на со - нот наш.
гла - ва, еј гра - ду са - кан, ти си веч - но млад.

Шу - мат у - ли-ци по твој - те гра - ди, пе - е за
Се - кој ср - це гра - ду мој ти да - ри, рас - ти и

мир и љу - бов мо - јот ро - ден крај и мај.
цве - тај гра - ду би - ди ве - чен

МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ - ОСНОВНА ПОДЕЛБА

ЖИЧЕНИ ИНСТРУМЕНТИ ГУДАЧКИ – ТРЗАЧКИ

ДУВАЧКИ ИНСТРУМЕНТИ ДРВЕНИ – ЛИМЕНИ

УДАРНИ ИНСТРУМЕНТИ РИТМИЧКИ – МЕЛОДИСКИ

ИНСТРУМЕНТИ СО КЛАВИЈАТУРА ЖИЧЕНИ – ДУВАЧКИ

Активности:

1. Во колку групи се поделени музичките инструменти?
2. Самостојно барање на податоци за инструменти со примена на ИКТ

ЖИЧЕНИ ИНСТРУМЕНТИ

Жичени инструменти се оние инструменти кај кои тонот се добива со треперење на жиците предизвикано со влечење на гудалото по нив.

Според начинот на произведување на тон, жичените инструменти се делат на две групи: гудачки инструменти и трзачки инструменти.

– гудачки инструменти –

– трзачки инструменти –

Музички примери:

„Мала ноќна музика“, I став (оригинал за гудачки оркестар) – В. А. Моцарт
„Мала ноќна музика“, I став (аранжман за трзачки инструменти – Рамадан Шукри)
– В. А. Моцарт

Активност:

Препознајте ги разликите и сличностите помеѓу гудачките и трзачките инструменти преку техника вендов дијаграм.

ЖИЧЕНИ ИНСТРУМЕНТИ – ГУДАЧКИ

ВИОЛИНА • ВИОЛА • ВИОЛОНЧЕЛО • КОНТРАБАС

Овие инструменти се нарекуваат гудачки бидејќи тонот се произведува со помош на влечење на гудалото по жиците.

Оваа група инструменти е позната како семејство гудачи. Сите се изработени од дрво, имаат иста форма и имаат по четири жици. Тие се разликуваат по: големината, висината и бојата на тонот што го произведуваат, техничките можности и начинот на свирење.

Гудалото претставува дрвена палка на која се прикачени струни. Струните се направени од обработени коњски влакна прицврстени на двата краја на гудалото. Едно гудало содржи околу 150 коњски влакна.

Николо Паганини

Музички примери:

Каприс во a-moll, оп. 1, бр. 24 (виолина) – Н. Паганини

Соната за виола и пијано, Allegro moderato (виола) – М. Глинка

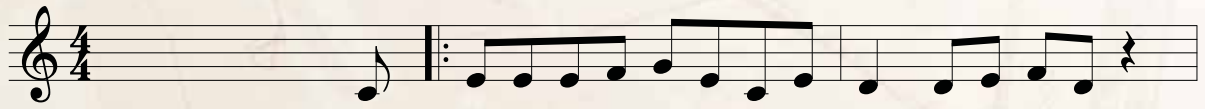
Концерт за виолончело и оркестар во d-moll (виолончело) – К. Сен-Санс

Концерт бр. 2 во b-moll (контрабас) – Џ. Ботесини

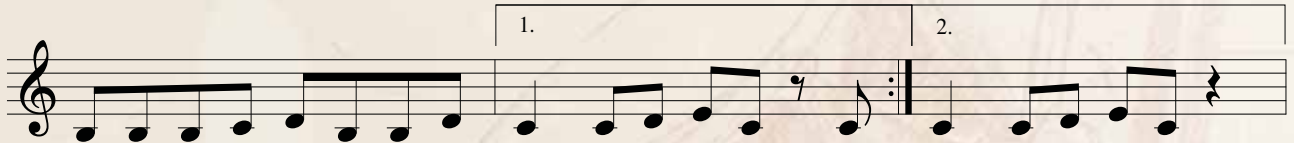
ИНСТРУМЕНТИ

(по слух)

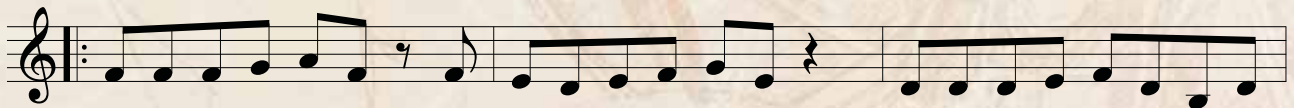
Музика и текст:
М. Соколовић Игњачевић

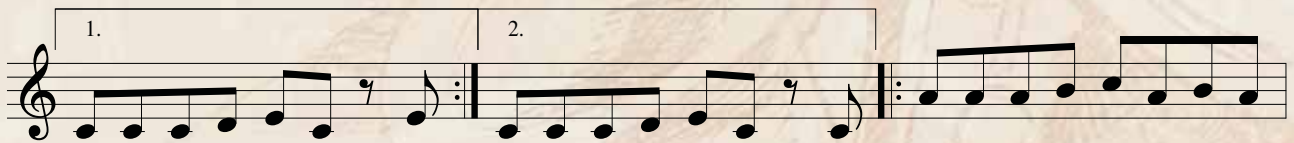
У на - шу пес-му ста-не ин-стру- ме - на - та че- та,
кла-вир пр-ви поч-не да по дир - ка - ма сви-ра,

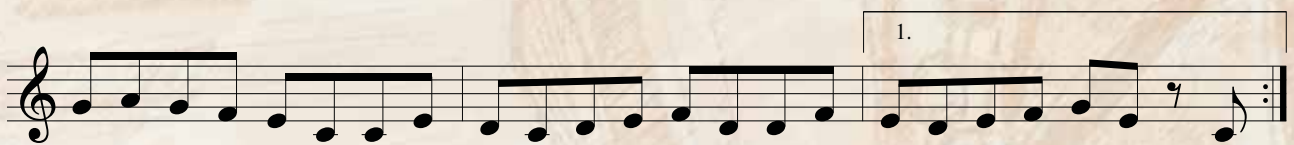
ве-ли - ких и ма-лих из свих де - ло - ва све-та. Кад на - шег кла-ви-ра.
не-ма леп-шег зву - ка од тог

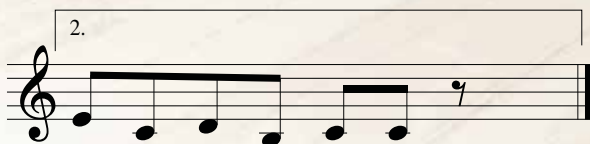
Фла-у - та, кла-ри-нет, о - бо - а, тру-ба, ту - ба, то је де - о на-шег моћ-ног
-та - ра у - век ту је да сва - ко доб-ро чу - је, о - ки - да све жи-це то је

ду-вач-ко - га клу-ба. Ги ње-но пра-во ли-це. Гу - да-чи жи-це гу-де па се
-да -раљ-ке у рит-му ви-чу

на - ро - чи-то тру-де да у ду - шу сва-ко ди-ра ка - да див-не пес-ме сви-ра. У
сво-ју бит-ну при-чу. (♩) Нај - глас-ни-ји су, зна се, у - да -

-ра - чи пр - ве кла - се.

ВИОЛИНА

Тешко е да се утврдат корените и развојниот пат на современите гудачки инструменти, воопшто. За претходници на виолината се сметаат: азискиот инструмент раванаструм, грчката китара, арапскиот ребаб и кемане. Сепак, денешната форма ѝ ја дале италијанските мајстори од XVII и XVIII век. Крeмонската школа ги дала најистакнатите мајстори од семејствата Амати и Гварнери. Најзначаен бил Николо Гварнери чии ученици биле Андреа Гварнери и, најславниот од сите, Антонио Страдивари.

Виолината, како и сите останати гудачки инструменти, има резонантна кутија (корпус) од која зависи цврстината и издржливоста на инструментот. Неговата горна површина е изработена од смреково дрво, на која се наоѓаат отвори во форма на латинската буква f, наречени f отвори, додека долниот дел на телото се изработува од јавор. Двата дела се поврзани со обод кој е направен од неколку извиткани летви. На резонантната кутија е прицврстен вратот, во продолжение следува главата на која се наоѓаат чивии и завршува со полжав. Помеѓу вратот и главата се наоѓа праг, штичка од тврдо (абоносово) дрво. За чивиите се закачени жиците кои преку кобилицата завршуваат до држалката за жици која е прицврстена за дното на виолината.

Виолината се држи во левата рака, притисната со подбрадокот и со левото рамо, а со десната рака се влече гудалото по жиците. Таа поседува големи технички можности и освен како солистички инструмент наоѓа примена и во разни видови оркестри.

Јехуди Мењухин

Сихана Бадивуку

Стефан Миленковиќ

Олег Кондратенко

Михајло Куфојанакис

Музиката за виолина се пишува во виолински клуч.

Како легендарен лик и виртуоз на сите времиња кој ја подигнал виолинската техника на највисоко ниво е Николо Паганини. Музика за виолина пишувале многу познати композитори: Јохан Себастијан Бах, Волфганг Амадеус Моцарт, Феликс Менделсон, Петар Илич Чајковски, Клод Дебиси, Бела Барток, Томислав Зографски, Гоце Коларовски и други.

Познати светски изведувачи на виолина се: Јехуди Мењухин, Леонид Коган, Најџел Кенеди, Давид Ојстрах, Максим Федотов, Исак Штерн, Јован Колунџија, Стефан Миленковиќ и други.

Познати домашни изведувачи на виолина се: Михајло Куфојанакис, Сихана Бадивуку, Благоја Димчевски, Љубиша Кировски, Олег Кондратенко и други.

ДЕЛОВИ НА ВИОЛИНАТА

САКАМ ДА ЗНАМ

„Работилница на гудачки инструменти“

Музички пример:

Каприс во a-moll, оп. 1, бр. 24 (виолина) – Н. Паганини

Активност:

Кои се основни делови на виолината?

ВИОЛА

Виолата поседува нежна и потемна боја на тонот и наоѓа голема примена во инструменталната и вокално-инструменталната музика. Виолата има поголема резонантна кутија за разлика од виолината. Жиците на виолата се подолги и нивното штимање е различно, па затоа се разликува по бојата и висината на тоновите. Музиката за виола се пишува во алт клуч. Познато е дека денешната виола настанала од виола да брачо. Познати светски изведувачи на виола се: Табеа Цимерман, Јуриј Башмет, Татјана Масуренко, Јулијан Рахлин и други. Познати домашни изведувачи на виола се: Љупчо Соколов, Фросина Балова, Блерим Груби и други.

Татјана Масуренко

САКАМ ДА ЗНАМ

Блерим Груби магистрирал на Факултетот за музичка уметност – Скопје во класата на професорот Љубомир Господинов.

Тој е член на Македонската филхармонија, но паралелно остварува и богата уметничка кариера како солист и камерен музичар, настапувајќи во земјите од поранешна Југославија, Албанија, Италија, Германија, Австрија, Шпанија, Португалија, Норвешка, Јапонија и во САД. Соработувал со истакнати диригенти и солисти (Крантја, Шурев, Балабурски, Куфојанакис, Хан, Бадивуку, Кастратовиќ...). Груби е основач на Сојузот на албански музички и балетски уметници во Македонија, на ансамблиите „Вивенди“ и „Бахус“, на триото „Косова“. Работи како редовен професор на Државниот универзитет во Тетово и на Универзитетот во Приштина.

Блерим Груби

Музички пример:

Соната за виола и пијано, *Allegro moderato*
(виола) – М. Глинка

Активности:

Која е разликата помеѓу виолина и виола?
Средба и разговор со познати изведувачи на инструментите виолина и виола.

ВИОЛОНЧЕЛО

Како претходник на виолончелото се смета виола да гамба. Виолончелото, за разлика од виолината, има приближно двојно поголеми димензии. Поседува длабоки тонови, па поради тоа во оркестарот се употребува како басов инструмент, заедно со контрабасот.

Положбата на виолончелото при свирење се разликува од положбата на виолината и на виолата. Виолончелото се држи меѓу двете нозе, потпрено на подот со посебна ногалка. Овој инструмент наоѓа примена во разни видови оркестри, а исто така се употребува и како солистички инструмент.

Во богатата музичка литература за виолончело наоѓаме композиции од повеќе истакнати композитори: Јозеф Хајдн, Роберт Шуман, Камил Сен-Санс, Петар Илич Чајковски, Антонин Дворжак и други. Познати светски изведувачи на виолончело се: Пабло Казалас, Андре Навара, Јо Јо Ма, Ксенија Јанковиќ и други. Познати домашни изведувачи на виолончело се: Душка Тасевска, Ристо Краповски, Радослав Стојанов и други.

Jo Jo Ma

Музички пример:

Концерт за виолончело и оркестар во d-moll (виолончело) – К. Сен-Санс

Активности:

Опишете го начинот на свирење на инструментот виолончело!
Истражувај за инструментот виолончело со примена на ИКТ!
Средба и разговор со познати изведувачи на инструментот виолончело.

КОНТРАБАС

Контрабасот е гудачки инструмент кој во текот на својот развој претрпел најмали промени. Од времето на Амати, па до денес, контрабасот ја задржал формата од старата бас-виола. Според градбата, тој е најголем од сите гудачки инструменти. На него се свири стоејќи или седејќи при што инструментот е потпрен на подот со помош на кратка ногалка што се наоѓа на долниот дел. Музиката за контрабас се пишува во бас-клуч.

Техничките можности на овој инструмент се ограничени, затоа солистичкото музицирање е мошне ретко. Неговиот тон има масивност и длабочина и заради тоа има значајна улога во оркестарот. Контрабасот наоѓа широка примена во цезот каде има рамноправна улога со останатите инструменти.

Музички примери:

„Бумбаров лет“ (контрабаси) – Н. Р. Корсаков
„Мала ноќна музика“, I став – В. А. Моцарт

Задача:

Препознајте ги веќе изучените гудачки инструменти визуелно и по слух.

O MOJ NANË / МИЛА МАЈКО

(ПО НОТИ)

popullore/албанска народна песна

O moj na - në, o moj nan' e ze - za na - në.

Sa vjet zi, sa vjet zi do t'mbanë për mu?

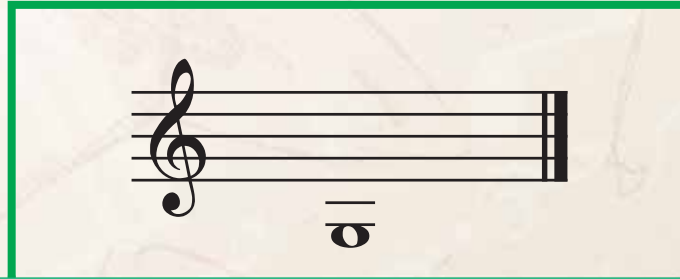
O moj nanë, o moj nan' e zeza nanë.
Sa vjet zi, sa vjet zi do t'mbanë për mu?
Sa t'bashkohet, sa t'bashkohet mal me mal,
Aq vjet zi, aq vjet zi do t'mbaj për ty.

O moj motër, o moj motër e zeza motër.
Sa vjet zi, sa vjet zi do t'mban për mu?
Der' sa t'zbardhen, der' sa t'zbardhen pen't e korbit
Aq vjet zi, aq vjet zi do t'mbaj për ty.

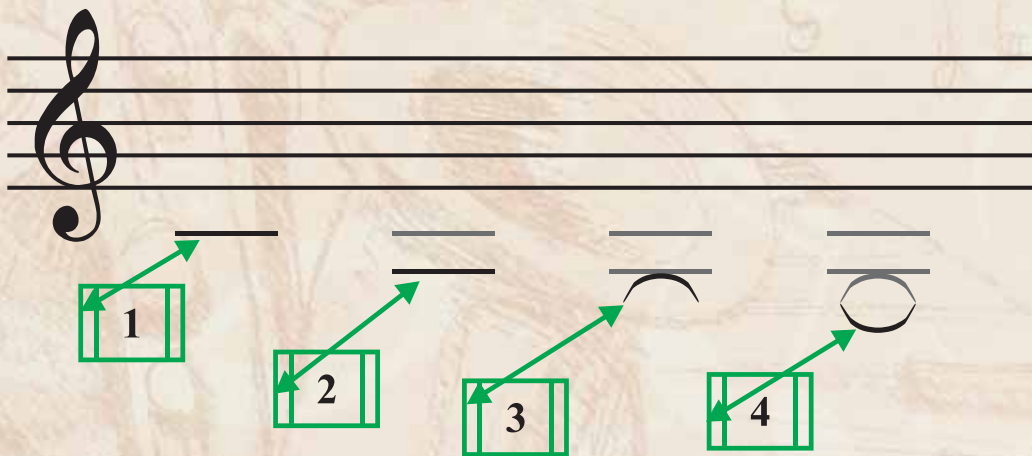

ТОН g МАЛО

Тонот сол од малата октава (g мало) се пишува под втората помошна линија под петолинието.

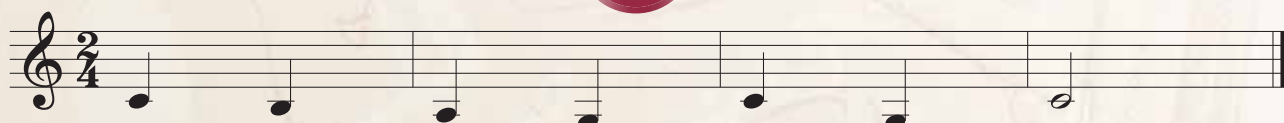
Начин на запишување на тонот g мало.

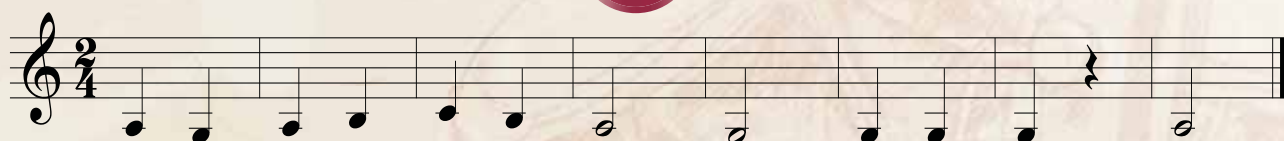
Тоновите g мало и g 1 имаат исто име, но се разликуваат по висината и по местото на пишување.

ВЕЖБИ СО ТОНОТ g МАЛО

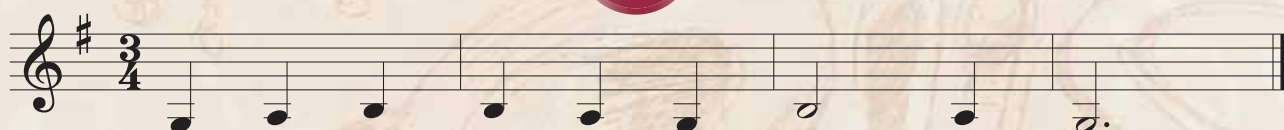
1

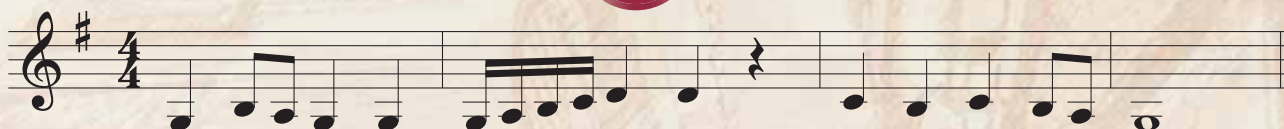
2

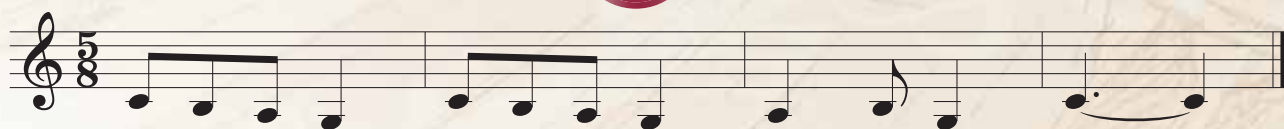
3

4

5

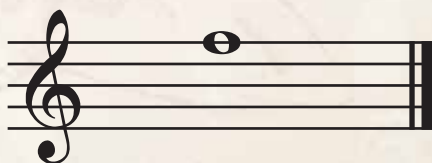

Активности:

1. Во кои тактови од вежбите број 1, 2 и 4 се среќава тонот g мало?
2. Интерпретирајте ги вежбите со читање на нотниот текст со солмизациони имиња (парлато) со тактирање.

ТОН f 2

Тонот f 2 се пишува на петтата линија на петолинието.

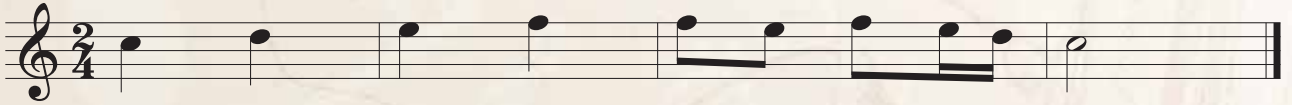
Начин на запишување на тонот f 2.

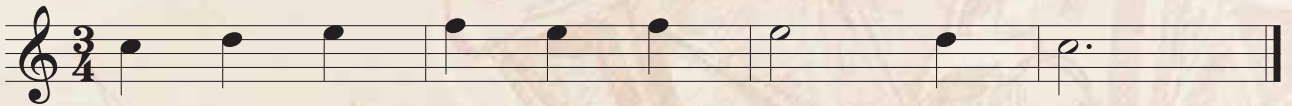
Тоновите f 1 и f 2 имаат исто име, но се разликуваат по висината и по местото на пишување.

ВЕЖБИ СО ТОНОТ f 2

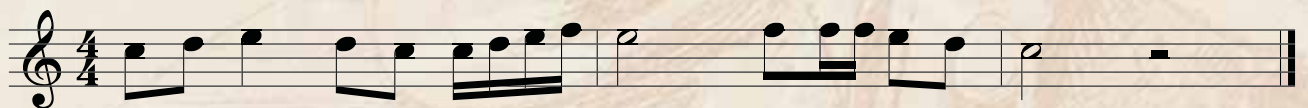
1

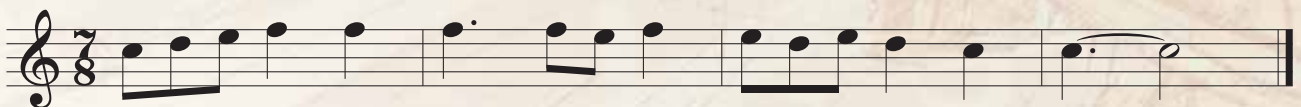
2

3

4

Активности:

1. Во кои тактови од вежбите број 2 и 4 се среќава тонот f 2?
2. Интерпретирајте ги вежбите со читање на нотниот текст со солмизациони имиња (парлато) со тактирање.

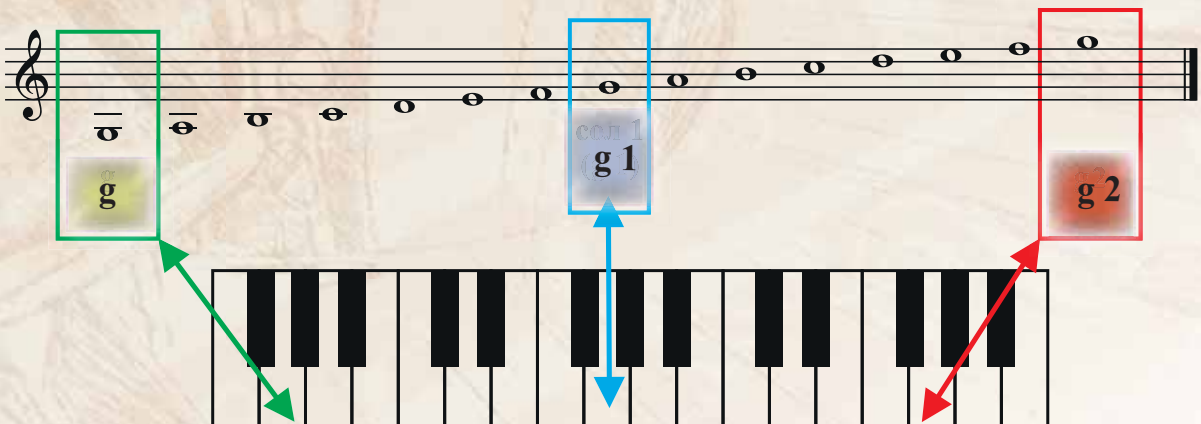

ТОН g 2

Тонот сол 2 (g²) се пишува над петолинието.
Тонот g 2 се пишува над петолинието.

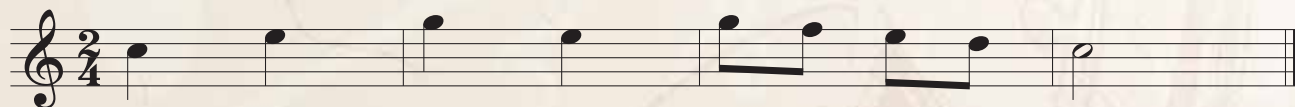
Начин на запишување на тонот g 2.

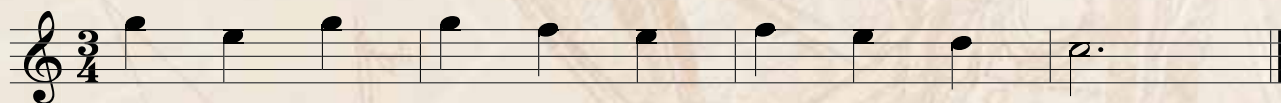
Тоновите g мало, g 1 и g 2 имаат исто име, но се разликуваат по висината и по местото на пишување.

ВЕЖБИ СО ТОНОТ g 2

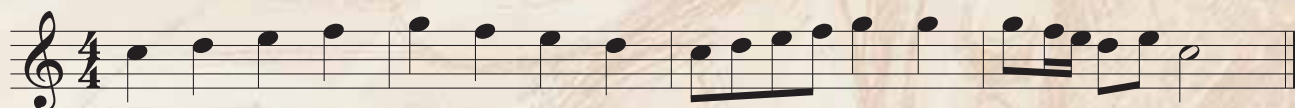
1

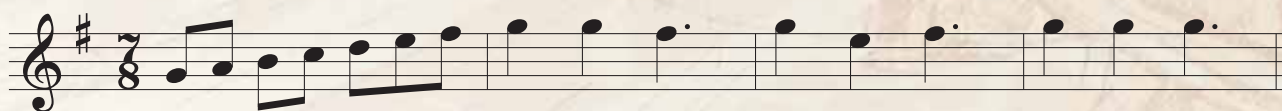
2

3

4

Активности:

1. Во кои тактови од вежбите број 1 и 4 се среќава тонот g 2?
2. Интерпретирајте ги вежбите со читање на нотниот текст со солмизациони имиња (парлато) со тактирање.

G-dur СКАЛА

I II III IV V I II III IV V VI VII VIII
g 1 a 1 h 1 c 2 d 2 e 2 fis 2 g 2

Скалата G-dur се гради почнувајќи од V стапало на основната скала C-dur.
Тонот g 1 е прв тон во новодобиената скала G-dur.
Скалата G-dur има еден предзнак - fis, кој се запишува веднаш после виолинскиот клуч, што всушност означува дека тонот f е повишен.
Полустепените се наоѓаат помеѓу III-IV и VII-VIII стапало.

долен тетракорд   горен тетракорд

I II III IV V VI VII VIII
сол ла си до ре ми фа сол
g 1 a 1 h 1 c 2 d 2 e 2 fis 2 g 2

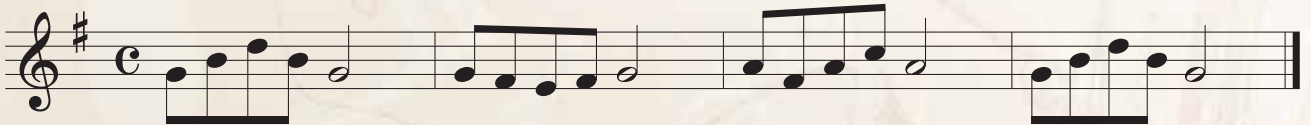
fis 1   fis 2

g 1 a 1 h 1 c 2 d 2 e 2 g 2

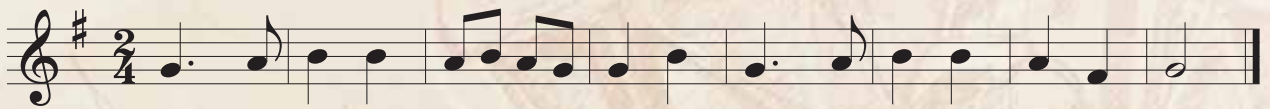
I II III IV V VI VII VIII

G-dur ПРИМЕРИ

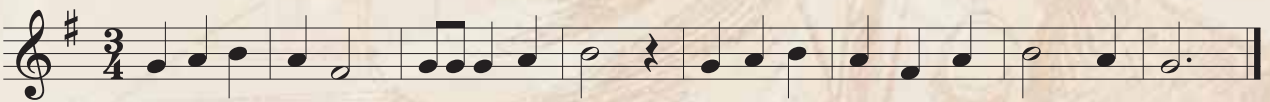
1

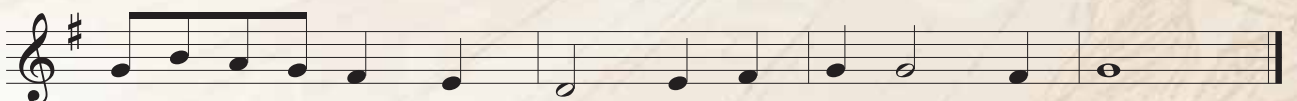
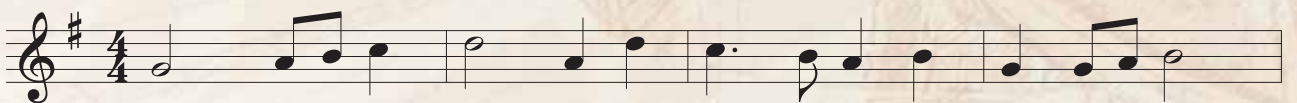
2

3

4

Активности:

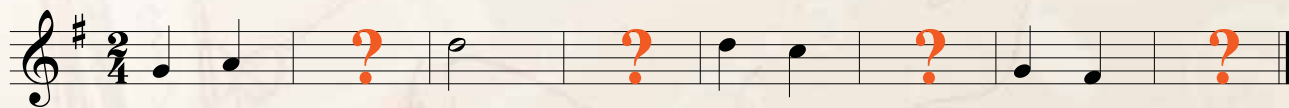

1. Одговорете на кој тон завршуваат вежбите.
2. Интерпретирајте ги вежбите со читање на нотниот текст со солмизациони имиња (парлато) со тактирање.

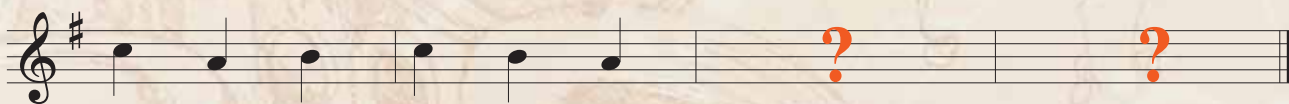
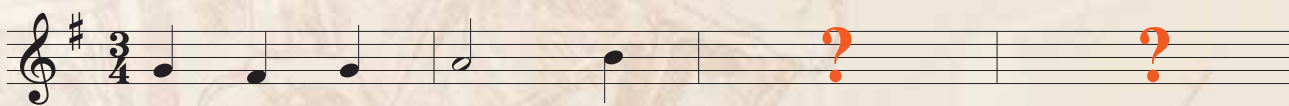

ТВОРИМЕ ВО G-dur

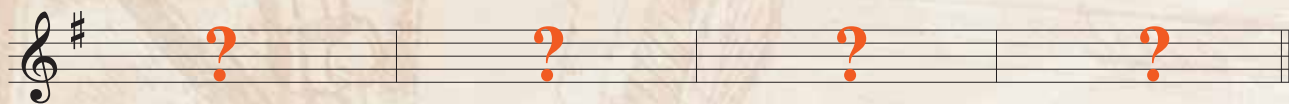
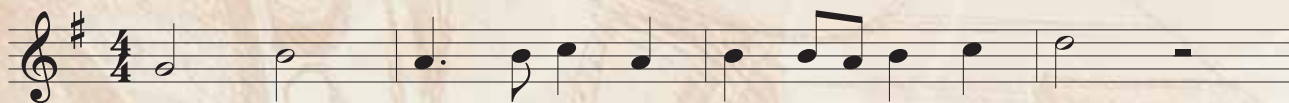
1

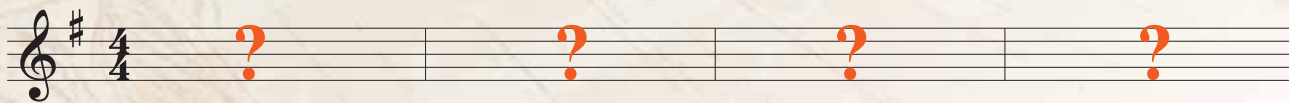
2

3

4

YİNE BİR GÜL NİHAL / ПОВТОРНО ЕДНА РОЗА

(по слух)

Музыка и текст: İsmail Dede Efendi

1.

Yi - ne bir gül - ni - hal al - dı bu gön - lü - mü.
Gör - me - dim kim - se - de böy - le bir dil - ru - ba.

2.

gön - lü - mü. Sim - ten gon - ca fem bi - be del
dil - ru - ba. Böy - le kaş böy - le göz böy - le el

1. 2.

ol - gü - zel. _____ zel. A - te şın _____ rüh - le ri
böy - le yüz. _____ yüz. A - şı kın _____ bağ - rı - nı

1. 2.

yak - tı bu _____ gön - lü - mü. gön - lü - mü. Pür e - da
üz - me - ye _____ göz sü - zer. göz sü - zer. El - a - man

1. 2.

pür ce - fa pek kü - çük pek - gü - zel. _____ zel.
pek - ya - man her za - man ol gü - zel. _____ zel.

ЕТИДА

СВИРИМЕ

Бавно

Е. Гнесина

блок-флејта1

блок-флејта2

Активности:

Поделете се во три групи:

- прва група ја свири мелодиската линија означена со блок-флејта бр.1;
- втора група ја свири мелодиската линија означена со блок-флејта бр.2;
- трета група свири на ритмички ДМИ.

ЖИЧЕНИ ИНСТРУМЕНТИ – ТРЗАЧКИ

Во групата трзачки жичени инструменти спаѓаат: харфа, гитара и мандолина.

Кај овие инструменти тонот се добива преку **трзање** на жиците со помош на прстите или со **трзалка** (плектрум). Овие инструменти се разликуваат според формата, висината и бојата на тонот, техничките можности и според начинот на свирење. Понекогаш во симфониските дела може да се сретне и застапеност и на фолклорни жичени инструменти како: **тамбура, цимбал, балалајка, дорма, цитра** и др.

ХАРФА

Харфата е инструмент чијшто тон се добива со трзање на жиците со прстите од двете раце. Харфата во текот на својот развој претрпела големи промени. Првите харфи имале по три или по четири жици. Во Египет се користеле харфи наречени тебуни. Тие биле градени во висина на човек, а имале од 7 до 20 жици. Во земјите од Блискиот Исток бројот на жиците кај харфата се зголемил на 40.

Харфата е инструмент во форма на тристрана рамка. Се состои од следните делови: постамент, мост, резонантно тело, врат и чивии.

Висока е 180 см., има од 46 до 48 жици и седум педали: четири од десната и три од левата страна. Секој педал одговара на тон од дијатонските скали и го носи неговото име. Харфата е дијатонски инструмент, а хроматика се постигнува со употребата на педалите. Заради ориентација С-жиците се обележани со црвена боја, а F-жиците со сина. Сите останати жици имаат жолтеникава боја.

Изведувачот секогаш седи, а инструментот е потпрен на неговото десно колено и на рамото. Харфата, првенствено е придружен инструмент, но може да биде и солистички. Таа поседува убави, поетични звуци. Честопати се среќава во оперските дела, особено како придружба на хорски, балетски, обредни и фантастични сцени.

Познати светски изведувачи на харфа се: Никола Бокса, Марсел Гранжани, Вера Дулова, Ксенија Ердели, Олга Ердели и други.

Познати домашни изведувачи на харфа се: Лејла Урумова, Мерсиха Шукри и други.

Музички пример:

Impromptu – Caprice op. 9 (харфа)
– Г. Пиерне

Мерсиха Шукри

ГИТАРА

Гитарата е мошне популарен инструмент. Корпусот на гитарата е сличен како кај гудачките инструменти. Има шест жици кои се штимаат по квартно - терцен систем (E, A, d, g, h, e 1).

Таа е солистички и придружен инструмент со големи мелодиски и хармонски можности. Во уметничкото свирење, жиците на гитарата се трзаат со прстите и на тој начин се добива мекост и благородност на звукот, додека кај џезот и кај забавната музика се користи плектрум, заради продорноста на звукот. Електричната гитара нема резонантен корпус, бидејќи нема потреба од него. Покрај обичната и електричната, постои и хавајска гитара.

За најголеми мајстори на гитара се сметаат Шпанците: Фернандо Сор, Франческо Тарета и Андре Сеговија, а од домашните – Влатко Стефановски, Дарко Багески и други.

Андре Сеговија

Фернандо Сор

Франческо Тарета

„ПРИСПИВНА ЗА РЕКАТА“

Христо Христоски-Мулар

(гитара)

САКАМ ДА ЗНАМ

Во својата богата кариера Мулар има издадено неколку антологии на влашки песни и збирки на македонски фолклорни бисери, а во Крушево во последните неколку години организираше и неколку работилници за млади, посветени на Тодор (Тоше) Проески. Соработувал и со Влатко Стефановски со кого ја одржувал и Крушевската гитарска работилница за млади теленти.

Музички пример:

„Приспивна за реката“ (гитара)
– Христо Христоски-Мулар

Влатко Стефановски

САКАМ ДА ЗНАМ

Влатко Стефановски е македонски рок, поп и џез музичар, а исто така и еден од основачите на групата „Леб и сол“. Свирење гитара почнал да учи на тринаесет година и денес е признат и познат гитарист и надвор од својата татковина. Тој има успешна соло кариера и настапувал како солист со многу камерни и симфониски оркестри.

Влатко Стефановски се јавува и како композитор на многу песни, театарска музика, филмска музика и балет. Во неговото музичко творештво се забележува дека постојано користи елементи од музичкиот фолклор, со што остава белег на уникатност и неповторливост.

Музички пример:

„Калајдиско оро“ (гитара) – Влатко Стефановски и Мирослав Тадиќ

МАНДОЛИНА

Мандолината настанала од еден вид лаута, наречена мандора. За разлика од лаутата на која се свири со трзалица и со прсти, на мандолината звукот се добива исклучиво со трзалица.

Звукот на мандолината е поостар и има изразито метална боја, бидејќи жиците се метални. Во уметничката музика најголема примена доживува во XVIII век. Мандолината денес се употребува во фолклорните ансамбли, како и во повеќе училишни оркестри.

Мандола е сличен инструмент на мандолината. Таа е малку поголема од мандолината и произведува потемна боја на тон.

Музички пример:

Концерт за мандолина во C-dur (мандолина) – А. Вивалди

„Никогаши не се изморувам од музиката“
Рамадан Шукри

Рамадан Шукри, музичар, водач на мандолинскиот оркестар „Скопје“. Своето музичко образование го оформува во Битола и во Скопје.

Работејќи со повеќе мандолински оркестри на основните училишта во Скопје, постигнува значајни резултати, а по негова иницијатива (1981 г.) е основан мандолинскиот оркестар при МКЦ. Со овој оркестар Рамадан Шукри постигнува големи успеси, надминувајќи го аматерското музицирање, а тоа го потврдуваат добиените награди и признанија во земјата и во странство. Заедно со неговиот син Ерхан Шукри (2001 г.) го основаат мандолинскиот оркестар „Скопје“ кој за кратко време постигна значајни резултати, гостувајќи на фестивали низ цела Европа.

e-moll СКАЛА (ТРИТЕ ВИДА)

G-dur

долен тетракорд

горен тетракорд

I II III IV V VI VII VIII

e-moll (природен вид)

долен тетракорд

горен тетракорд

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
ми	фа	сол	ла	си	до	ре	ми
e 1	fis 1	g 1	a 1	h 1	c 2	d 2	e 2

e-moll скала е низа од осум тона, која започнува од тонот **e**. Скалата **e-moll** се гради почнувајќи од VI стапало на паралелната скала G-dur и го задржува истиот предзнак - **fis**.

e-moll (хармонски вид)

долен тетракорд

горен тетракорд

I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
ми	фа	сол	ла	си	до	ре	ми
e 1	fis 1	g 1	a 1	h 1	c 2	dis 2	e 2

e-moll (мелодиски вид)

долен тетракорд

горен тетракорд

горен тетракорд

долен тетракорд

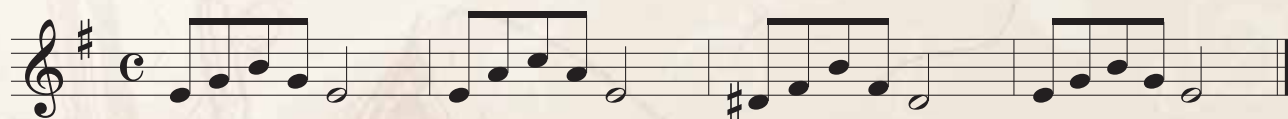
I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	VII	VI	V	IV	III	II	I
ми	фа	сол	ла	си	до	ре	ми	ре	до	си	ла	сол	фа	ми
e 1	fis 1	g 1	a 1	h 1	cis 2	dis 2	e 2	d 2	c 2	h 1	a 1	g 1	fis 1	e 1

Кај мелодискиот вид скала во надолно движење на тоновите, распоредот на целите степени и полустепените е ист како кај природниот вид скала.

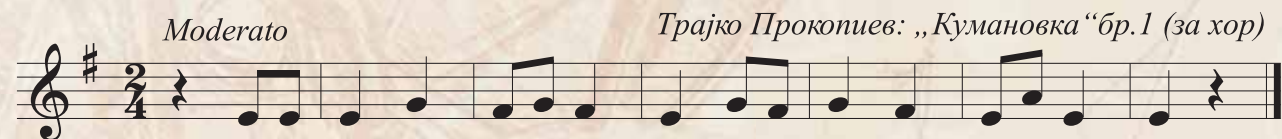

ПРИМЕРИ ВО e-moll СКАЛА (ТРИТЕ ВИДА)

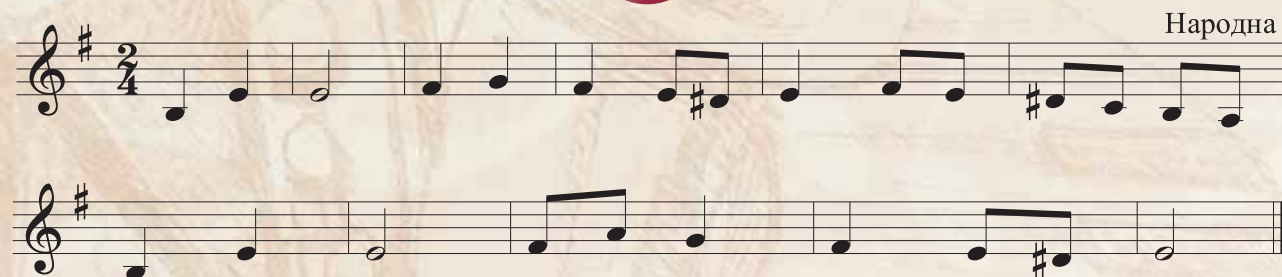
1

2

3

4

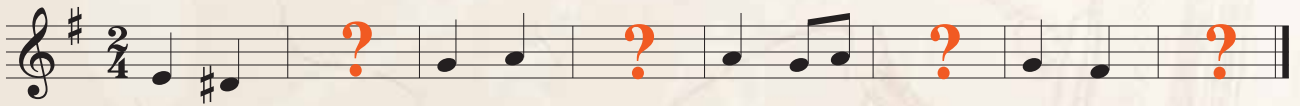

Активност:

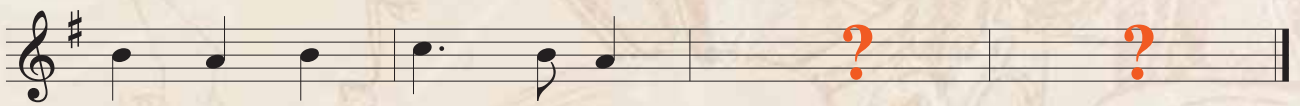
Испејте ги музичките примери и одговорете во кој вид молска скала е секој од примерите.

ТВОРИМЕ ВО e-moll СКАЛА (ТРИТЕ ВИДА)

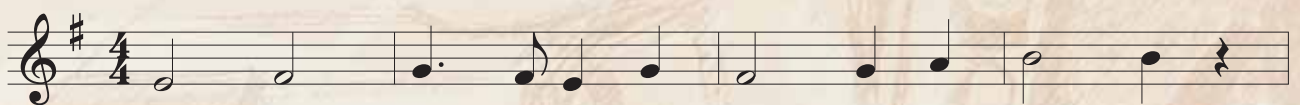
1

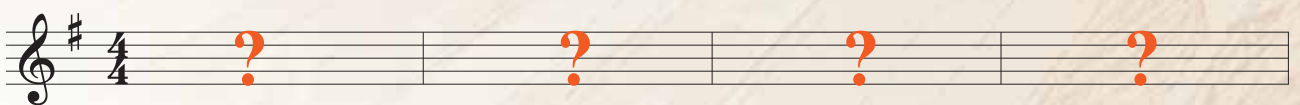
2

3

4

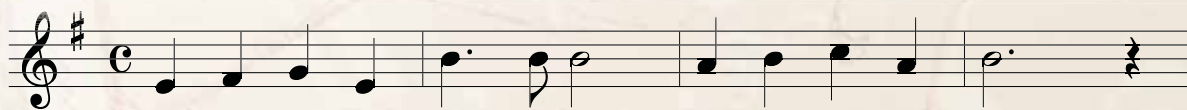

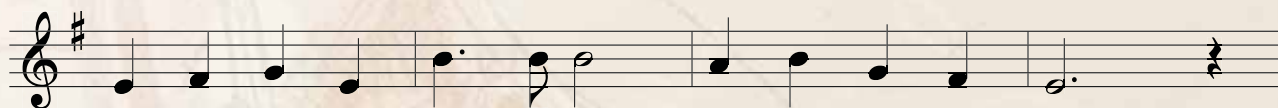
ЕСЕН

(по ноти)

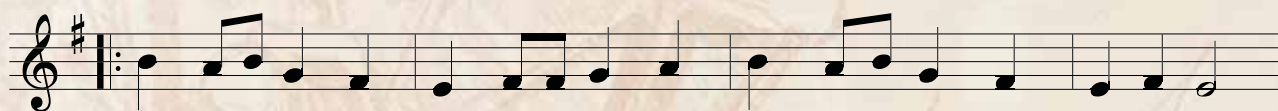
Музика и текст: Фроска Сапунџиева

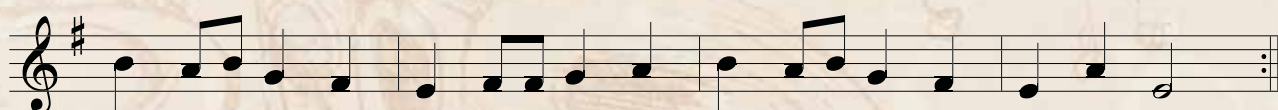
1 Е - сен - та е зла - тен дар в по - ле ши - ро - ко,
2. Но - ти, бо - и вол - шеб-ни, о - пис е - сен - ски,

лис - ја жол - ти вет - рец благ, дож - дец вр - не пак.
сво - на сво - нат се - га пак в у - чи - лиш - та - та.

Не - бо - то си - но сон - це се скри - ло о - бла-ци теж - нат и пла - чат,

в по - ли-ња род - ни пло - до-ви зре - ли, ут - рин-ска ро - са за - ро - си.

Активности:

1. Во кој вид молска скала е песната (природен, хармонски, мелодиски)?
2. Какви нотни вредности се застапени во песната?

HALAY / OPO

(по слух)

турска народна песна

Gel ya - ni - ma ___ gir ko - lu - ma gel ya - ni - ma ___

gir ko - lu ma. Ver e - li - ni ___ Al men - di - li ___

çek ha - la - yı ___ hey hey hey hey hey. hey hey.

Активност:

Во кој вид молска скала е песната (природен, хармонски, мелодиски)?

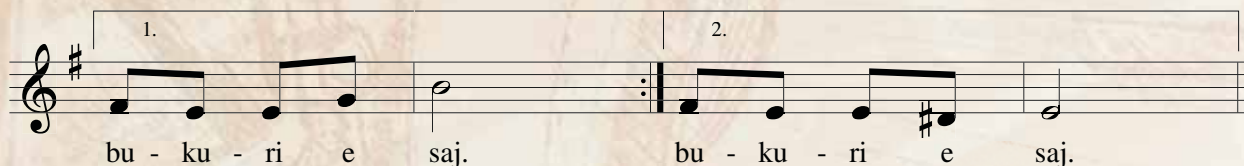
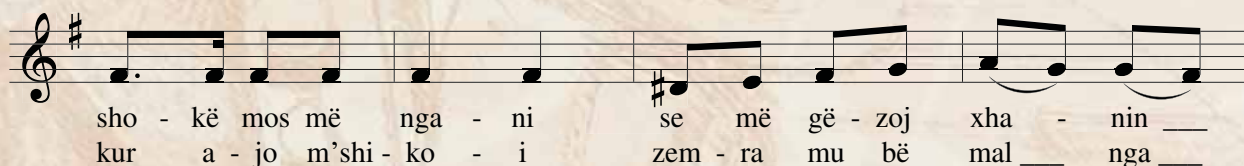
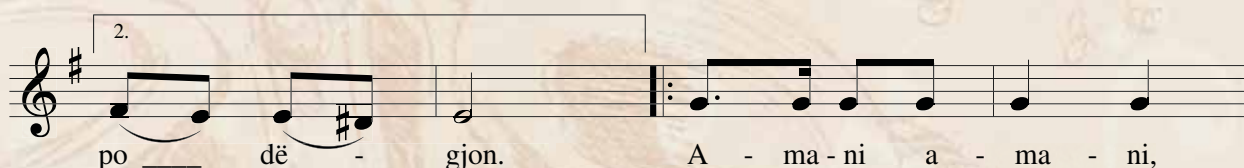
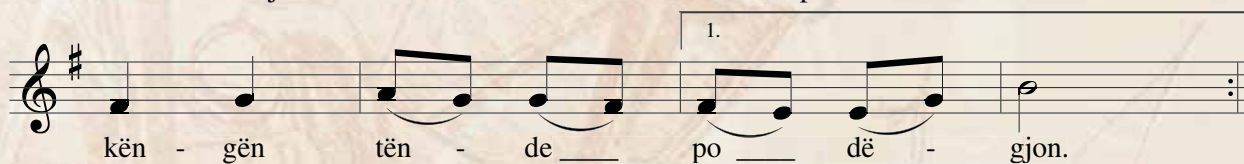
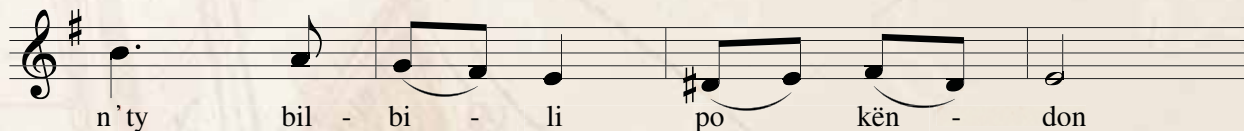
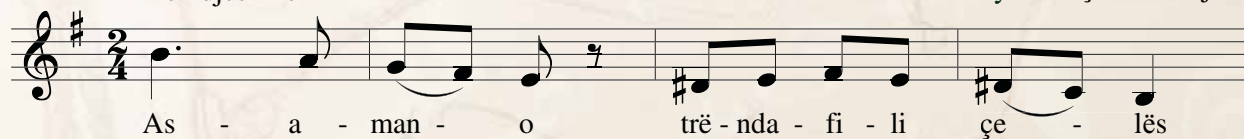

ASAMAN O TRËNDAFILË ÇELËS / ОФ АМАН ТРЕНДАФИЛУ ШТО ЦВЕТАШ

(ПО НОТИ)

Me ndjeshmëri

Музика: Çesk Zadeja

Në një bahçe
me zymbyla
ka dal vasha
me shetit.
O qenka veshun
me të bardha
zëri saj
porsi bilbil.

Ref: Amani amani,
shokë mos më ngani
.....

Активност:

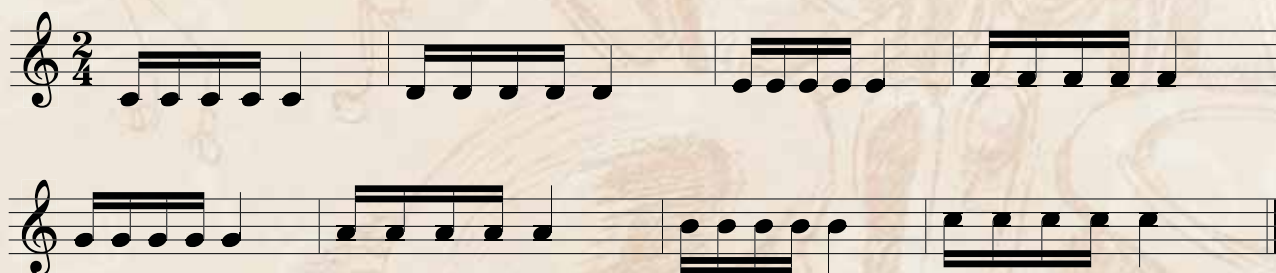
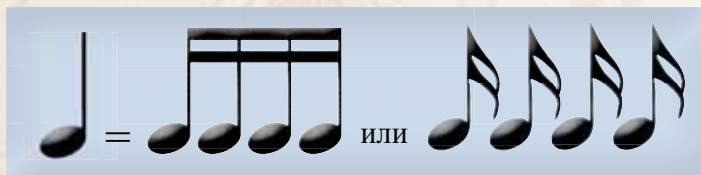
1. Во кој вид молска скала е песната (природен, хармонски, мелодиски)?

ШЕСНАЕСЕТИНА НОТА И ПАУЗА

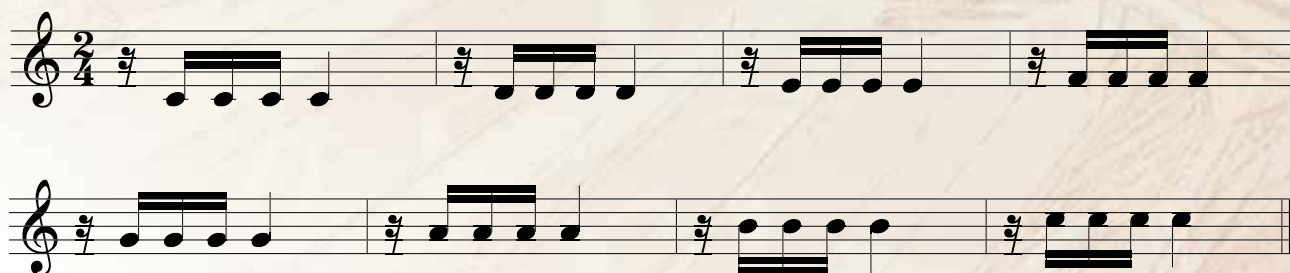

$$\frac{1}{4} : 4 = \frac{4}{16}$$

Шеснаесетина нота има четири пати пократко времетраење од четвртина нота, што значи дека четири шеснаесетини ноти траат колку една четвртина нота.

Една шеснаесетина пауза трае колку една шеснаесетина нота.

ВЕЖБИ СО ШЕСНАЕСЕТИНИ НОТИ

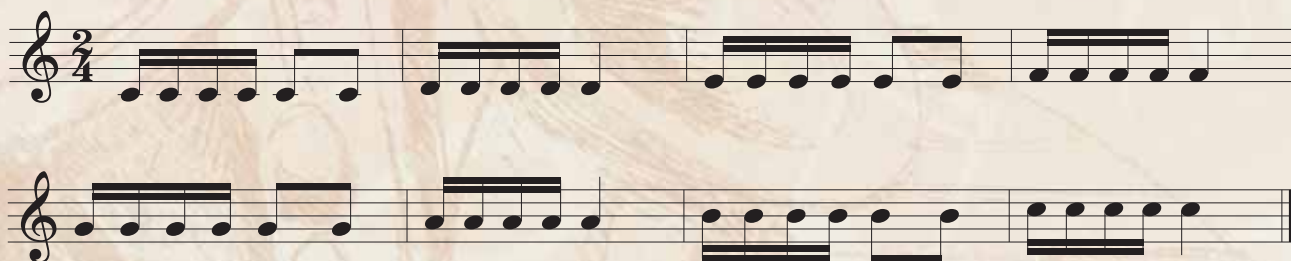
1

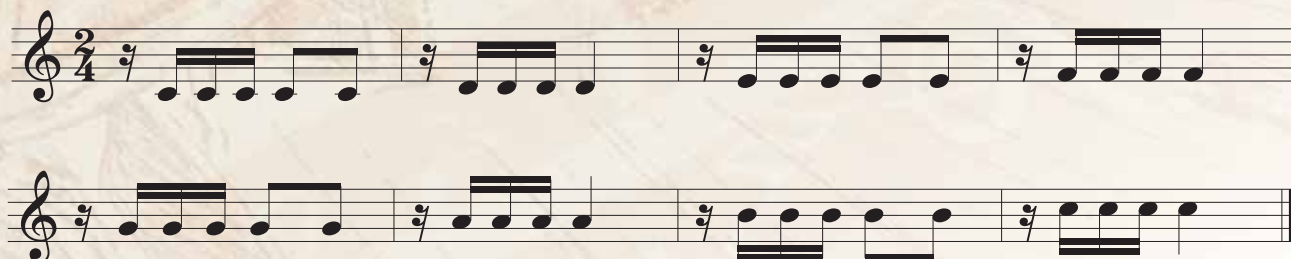
2

3

4

Активности:

1. Во која од дадените вежби се застапени шеснаесетини ноти?
2. Ритмичко читање на нотниот текст (парлато) со тактирање.
3. Испејте ги мелодиските вежби!

ЧАСОВНИК

КАНОН

Но - ке де - ње сал си чу - кам ти - ка та - ка так,
ка - ко вче - ра та - ка де - нес та - ка ут - ре пак
и ви ве - лам вам са - мо то - а знам.

Ora

Nat' e dit' un' hiç nuk ndalem,
tika, tika tak
si dje si sot edhe nesër,
me ju në çdo hap,
Ngado tika tak,
Kët e kam zanat.

SAAT

Gece gündüz
hep çalışır
Tika taka tak
Dünkü gibi, öyle bugün
öyle yarın bak
ve ben ben derim
bunu bilirim.

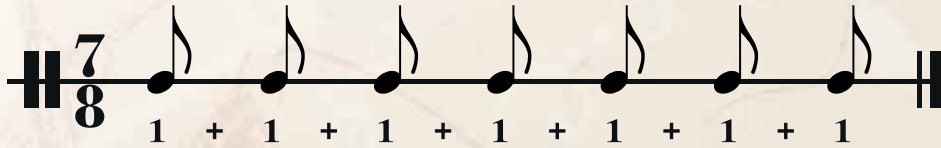
SAATI

Rakjate diveste me kuvava tika tak,
Sar erati em avdive salde me kuvav.
Tika taka tak, tika taka tak.

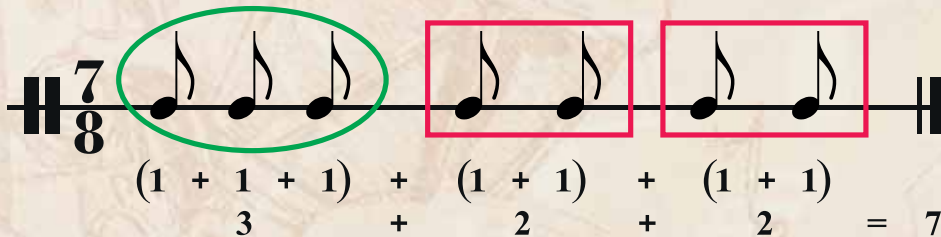
НЕРАМНОДЕЛЕН 7/8 ТАКТ

ПУЛСИРАЊЕ

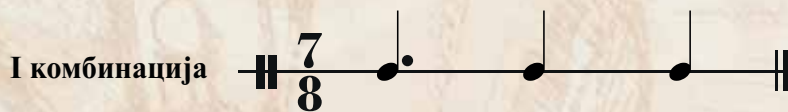

Во 7/8 такт има пулсирање на 7 осмини во еден такт.

ФОРМИРАЊЕ

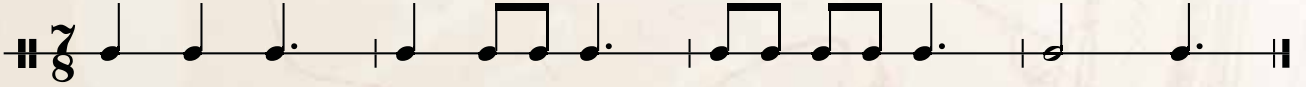
Во 7/8 такт се формираат три ритмички целини, а секоја од нив се тактира на еден удар, така што во еден 7/8 такт има три удара. Во горенаведениот пример за формирање на 7/8 такт, на првото тактово време има пулсирање на три осмини во еден удар, а на второто и третото тактово време има пулсирање на две осмини во еден удар.

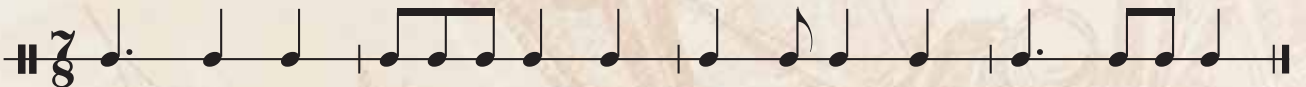
Во 7/8 такт може да има три ритмички комбинации.

ВЕЖБИ ВО НЕРАМНОДЕЛЕН 7/8 ТАКТ

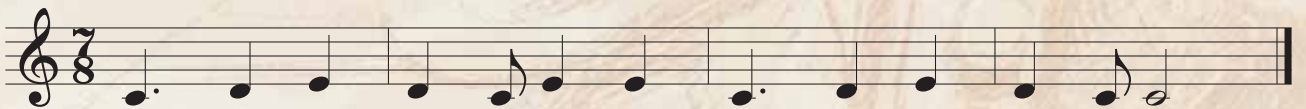
1

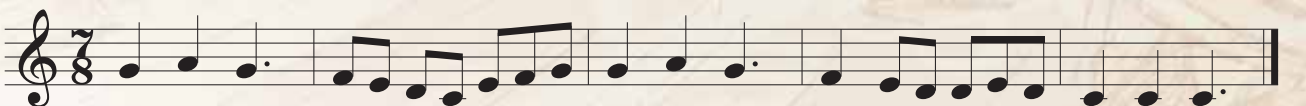
2

3

4

Активности:

1. Која ритмичка комбинација е застапена во секоја од вежбите?
2. Ритмичко читање на нотниот текст (парлато) со тактирање.
3. Испејте ги мелодиските вежби!

СМЕШНА СЛУЧКА

(ПО НОТИ)

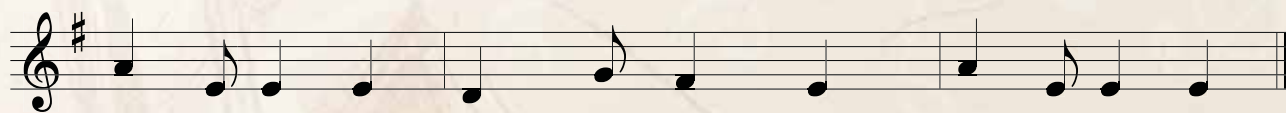
Музика: К. Македонски

Текст: П. Миленковски

Moderato

Е - ден Ко - ле ју - нак го - лем, вче - ра бе - ше

пак во по - ле, ла ла ла ла о - па тро - па.

Нешто трепна, нешто шушна,
в грмче мало в миг се мушна.
Ла, ла, ла, ла, опа тропа.

Мисли Коле, страв го стега:
„Што ли ќе е ова сега?“
Ла, ла, ла, ла, опа тропа.

Волчко силен, Меца стара,
леле помош как да барам?
Ла, ла, ла, ла, опа тропа.

Не бил Волчко, Меца не е,
туку секој да се смее!
Ла, ла, ла, ла, опа тропа.

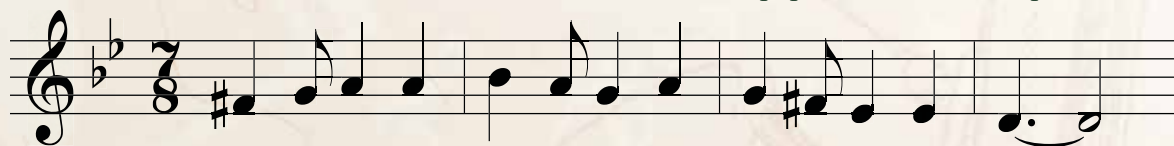
В грмче беше едно Еје,
едно Еје Таралеже!
Ла, ла, ла, ла, опа тропа.

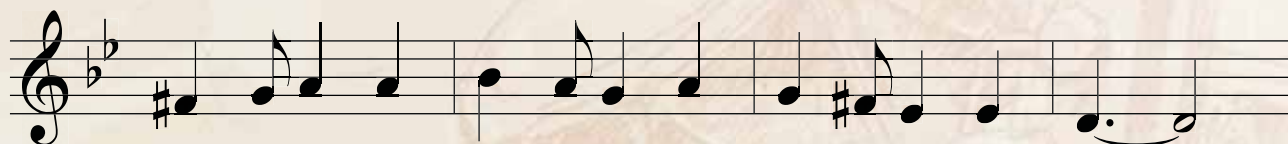
KUR E PËRCOLLA YLBERIN / КОГА ГО ИСПРАТИВ ИЉБЕР

(ПО НОТИ)

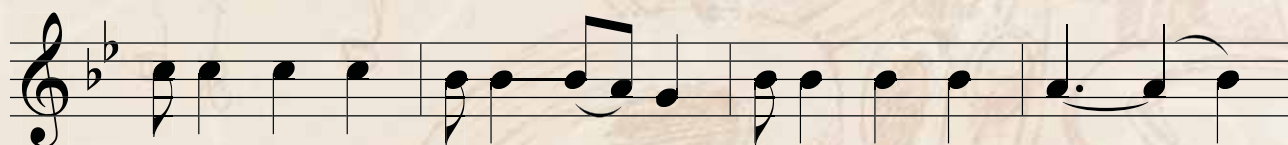
popullore/албанска народна песна

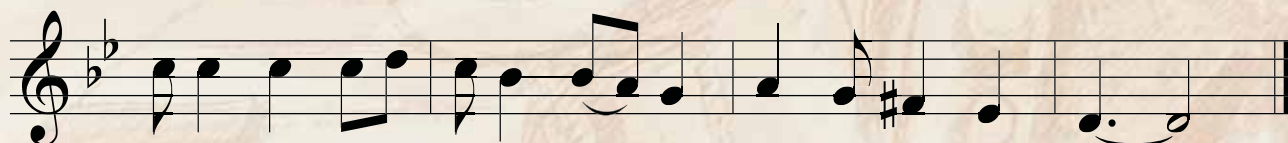
Kur e për - co - lla Yl - be - rin k'the-va hy - ra n'od. ___

Kur ja - pash ma - nze - rën va - run, ja la - va me lot. ___

Mos e laj me lot oj za - no, mos e laj me lot. ___

S'e shkon vi - ti i par' oj za - no por si di - ta sot. ___

Shkuan muajt, shkuan vitet,
zemra m'u dogj flak.
S'na lan hallet, s'na lan dertet
me jetu-e bashk'.

Morra harxhet dola n'bahçe
çorapet me i thurr'
prej mërzisë mbi çorapet
plasa tuj vajtu.

ref: O Ylberi dadëso,
a thu m'ke harru
ditët e gurbetit Ylber
qofshin të mallku.

ref: Ditët e gurbetit Ylber
qofshin të mallku
ndau nan' e bir o Ylber
ndau burr' e gru.

ДУВАЧКИ ИНСТРУМЕНТИ

ДРВЕНИ ДУВАЧКИ ИНСТРУМЕНТИ

ФЛЕЈТА • ПИКОЛО • КЛАРИНЕТ • БАС-КЛАРИНЕТ • САКСОФОН
ОБОА • АНГЛИСКИ РОГ • ФАГОТ • КОНТРАФАГОТ

ЛИМЕНИ ДУВАЧКИ ИНСТРУМЕНТИ

ТРУБА • ТРОМБОН • ХОРНА • ТУБА

Музички пример:

Симфонија бр. 6, „Пасторална“ – Л. В. Бетовен

Активност:

Опишете ги разликите помеѓу дрвените и лимените дувачки инструменти.

ФЛЕЈТА

Страшо Темков

Флејтата е еден од највиртуозните инструменти. Поседува светол, мек и пријатен тон, па затоа често се применува како солистички инструмент. Бојата на тонот на флејтата е погодна за прикажување на звучните појави во природата. Тонот на флејтата настанува како резултат на струењето на воздухот низ отворите. Воздухот влегува директно во цевката под определен агол каде доаѓа до негово струење, слично како во природата кога дува ветер. Флејтата е составена од три (поретко четири) дела кои се вметнуваат еден во друг. Средниот дел е најдолг, бидејќи на него се наоѓаат најголем број на отвори. Механизмот е составен од 16 до 18 капачиња и голем број лостови со кои тие се движат. Денешните флејти можат да бидат направени од метал (бакар, никел, цинк) од сребро, злато, платина, стакло и синтетички материјали. Познати светски изведувачи на флејта се: Ирена Графенауер, Миодраг Азањау и други.

Истакнати флејтисти кај нас се: Никола Атанасов, Киро Божиновски Страшо Темков и други.

ПИКОЛО

Пиколо е инструмент со помали димензии од флејтата (мала флејта). Има мошне остар, продорен и пискав тон, па затоа главно се користи во полн оркестарски состав.

Музички примери:

„Syrinx“, за соло флејта – К. Дебиси
Суита во h-moll, VII став „Badinerie“ (флејта) – Ј. С. Бах
„Маршот на децата“ од операта „Кармен“ (пиколо) – Ж. Бизе

Активност:

Слушајте ги музичките дела и воочете ја разликата помеѓу флејта и пиколо.

КЛАРИНЕТ

Кларинетот е инструмент со голем тонски обем, техничка раздвиженост, темна и драматична боја во длабокиот, односно, светла и пријатна во високиот регистар. Кларинетот го конструирал нирнбершкиот градител на флејти, Јохан Кристоф Денер во 1696 година, усовршувајќи го стариот средновековен европски инструмент шалмај. Денес најчесто се изработува од црно абоносово дрво во пет дела: усник, буренце, горен и долен механизам и корпус. Усникот е составен од три дела. Еден дел е цврст и статичен на кој со стега се прицврстува еден еластичен дел, најчесто трска, кој при дување трепери.

Овој виртуозен инструмент наоѓа подеднаква примена како во солистичката, така и во оркестарската и во камерната музика. Значајна улога зазема и во цезот.

Познати странски изведувачи на кларинет се: Карл Листер, Стенли Дрикер, Јосип Нохта, Алесандро Карбонаре, Мишел Арињон, Бени Гудман, Арти Шо, Миленко Стефановиќ и други.

Познати домашни изведувачи на кларинет се: Иван Кочаров, Тале Огненовски, Борис Танасков, Стојан Димов, Зоран Јовановиќ Лима, Здравко Ангелов, Исмаил Лумановски, Благој Ламњов и други.

Здравко Ангелов

БАС-КЛАРИНЕТ

Бас-кларинетот е двапати поголем од кларинетот и звучи за октава пониско. Тој има оплеменивачки и мистериозен звук.

Музички пример:

„Рапсодија во сино“ (кларинет) – Џ. Гершвин

САКСОФОН

Саксофонот е изработен од метал, најчесто од посребрен или позлатен лим. Името го добива по својот градител Адолф Сакс (XIX век).

Тонот на саксофонот се добива со дување и со треперење на усните во усникот, кој се наоѓа на горниот дел на инструментот. Саксофонот првобитно бил наменет за потребите на воената музика. Денес е популарен инструмент во забавните и џез-состави, додека во уметничката музика поретко се применува. Постојат неколку вида саксофони (сопран, алт, тенор и баритон) од кои најмногу се користат алт и тенор саксофоните. Повеќето саксофони ја имаат формата на латинската буква S, но некои саксофони имаат права форма и наликуваат на метален кларинет.

Познати странски изведувачи на саксофон се: Детлеф Бенсман, Сигур Рашер, Клод Делонг, Тимоти Мекалистер, Чарли Паркер, Џејмс Картер и други.

Познати домашни изведувачи на саксофон се: Петар Каргов, Ѓеорги Мицанов, Зоран Јовановиќ, Нинослав Димов, Стојан Димов и други.

Ѓеорги Мицанов

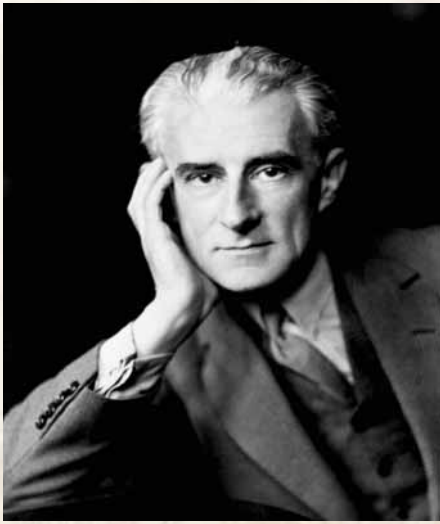
Музички пример:

Тема од „Пинк Пантер“ (саксофон) – Х Манчини

САКАМ ДА ЗНАМ

„Болеро“ – Морис Равел

Жозеф Морис Равел е француски композитор, познат по оркестарското дело „Болеро“. На седум години Морис покажал интерес за музиката и почнал да свири клавир кај Адија Гиша кај кого учи контрапункт, хармонија и композиција. Првпат јавно настапува на 14 години. Едно од најзначајните негови дела е „Болеро“. Оваа композиција е составена од две теми кои наизменично се менуваат. Темите во „Болеро“ постојано се повторуваат со додавање на нови инструменти при што се добива сè поголема експресија. Прочуената руска балерина Ана Павлова со својата прекрасна изведба успеала да го возвиши ова дело. Заради постигнатата популарност, делото често се изведува и концертно.

Tempo di Bolero, moderato assai (♩ = 76) MAURICE RAVEL

piano *pp* *simile*

cresc. poco a poco alla ff

pp akordy zapisane małymi nutami są partią do wykonania tylko za drugim razem

Музички пример:

„Болеро“ (саксофон) – М. Равел

Активност:

Во познатата композиција „Болеро“ се слуша и инструментот саксофон. Слушајте ја композицијата и воочете го инструментот саксофон.

ОБОА

Гордана Јосифова Неделковска

Обоата настанала од еден вид средновековен шалмај (инструмент со долга цевка), кој по Европа се ширел под влијание на Арапите во Шпанија, почнувајќи од VIII век. Составена е од три дела. Усникот кај обоата се нарекува писка и тој е направен од трска. Станува збор за две тенки трски поставени едно покрај друго кои, при дување, треперат. На средниот дел се наоѓаат отворите со клапни, а на долниот дел од цевката има проширување во вид на инка. Има карактеристичен назален звук, продорни ниски тонови, а во средниот регистар има нежен и мелодичен тон. Поради карактеристичната боја на тонот, обоата главно се користи кога треба да се долови сентиментално или пасторално расположение.

Интонативно, обоата е совршено чист и стабилен инструмент, па затоа во оркестарот служи за давање интонација на сите останати инструменти. Се применува како солистички, камерен и како оркестарски инструмент. Познати светски изведувачи на обоа се: Франческо Барсанти, Џузепе Самартини, Албрехт Мајер и други. Наши познати обоисти се: Васил Атанасов, Киро Давидовски, Мелина Тодоровска, Гордана Јосифова Неделковска и други.

Васил Атанасов

АНГЛИСКИ РОГ

Англискиот рог е еден вид поголема обоа и звучи за квинта пониско. На долниот дел на инструментот место инка се наоѓа отворена топка, која, пак, на тонот му дава специфична боја. Во оркестарот се истакнува со свирење на мирни и распеани мелодии.

Музички примери:

„Лебедово езеро“, II чин – почеток (обоа) – П. И. Чајковски
IX симфонија во e-moll, II став (англиски рог) – А. Дворжак

Активност:

Воочете ја разликата помеѓу обоа и англиски рог.

ФАГОТ

Фаготот е мошне голем инструмент, но во технички поглед е мошне подвижен. Се развил во првата половина на XVI век од стариот инструмент бомбарда. Овој инструмент има дрвена цевка долга околу 2,5 метри, поделена на делови што се поврзуваат. Тонот се добива со дување во металното цевче со двојна трска, кое влегува во почетниот дел од дрвената цевка на инструментот. Фаготот поседува длабоки тонови кои не се многу продорни, а во високиот регистар звучи меко и распеано, слично на саксофонот. Покрај примената во оркестарот, тој се појавува и солистички, особено за репродуцирање на хумористични и духовити мелодии. Познати светски изведувачи на фагот се: Клаус Тунеман, Милан Туркович, Валериј Попов и други. Познати домашни изведувачи на фагот се: Сретен Теодосиевски, Васил Караскаковски, Марјан Милошевски и Даниел Апостолов.

Марјан Милошевски

КОНТРАФАГОТ

Контрафаготот по формата е сличен на фаготот, но е многу поголем и звучи за октава пониско. Карактеристични за него се длабоките тонови, а се користи како басова подлога во оркестарот. Со него не можат да се изведуваат виртуозни мелодиски линии. Има многу ретки солистички делници во некои оркестарски дела.

Музички пример:

„Посветување на пролетта“ – почеток (фагот) – И. Стравински

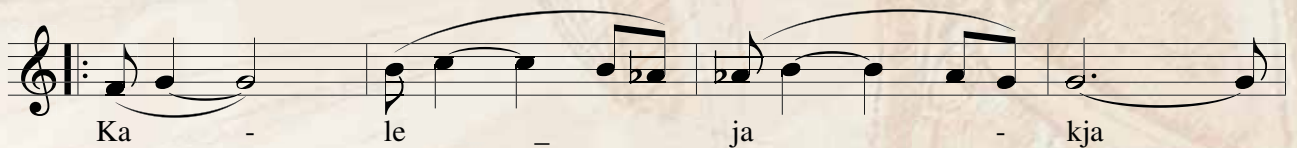
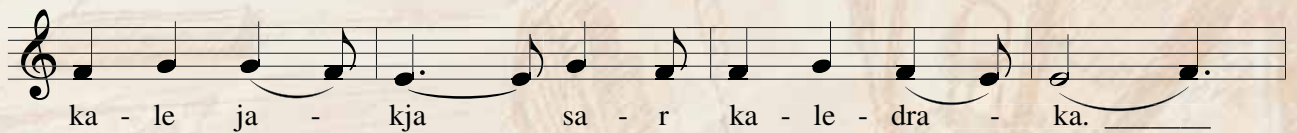
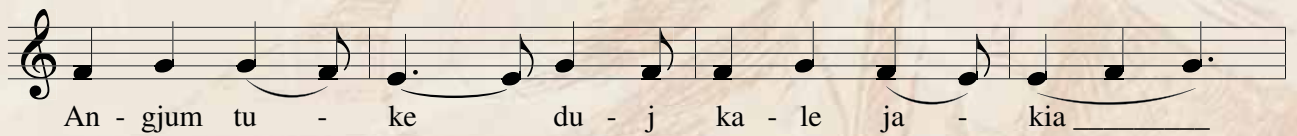
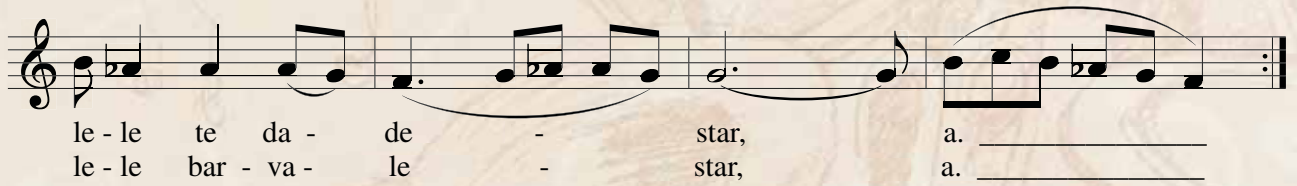
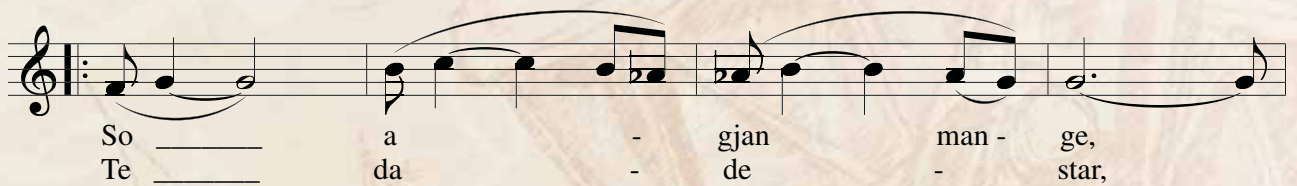
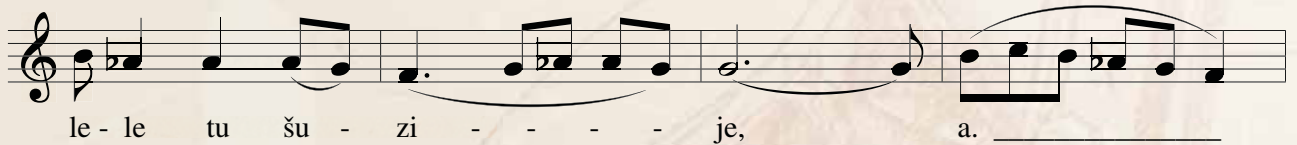
Активност:

Воочи ја разликата помеѓу фагот и контрафагот.

OJ BORIJE LELE TU ŠUZIJE / OJ NEBECTO UBAVA

(по слух)

ромска народна песна

ЛИМЕНИ ДУВАЧКИ ИНСТРУМЕНТИ

Лимени дувачки инструменти се: труба, тромбон, хорна и туба. Овие инструменти се изработуваат од лим, месинг, но и од некои пофини легури. Тонот кај нив се добива со треперење на усните во металниот усник.

ТРУБА

Трубата уште од најстарите времиња била еден од најпопуларните инструменти. Таа има кружно свиткана цилиндрична цевка која завршува со едно проширување во форма на инка.

Тонот на трубата е светол и продорен и е погоден за борбени и свечени мотиви. Во некои случаи, заради постигнување на промена на звукот на инструментот, користи и придушувач (сордина). Благодарение на својот карактеристичен звук и на големите технички можности, трубата се употребува како солистички инструмент, но и во сите видови оркестри: народните, забавните, особено во џез-оркестрите, во дувачките и во симфониските.

Васо Ристов

Познати светски изведувачи на труба се: Луис Армстронг, Оливер Кинг, Нини Росо, Винтон Марсалис, Хари Џејмс и други.

Познати домашни изведувачи на труба се: Васо Ристов, Благоја Ангеловски, Љубен Димкаровски и други.

Музички пример:

Концерт во Es-dur (труба) – Ј. Хајдн

Луис Армстронг

ТРОМБОН

Тромбонот е еден вид голема труба, со тесна и долга цевка од која еден дел се вовлекува и извлекува, и на тој начин се добиваат различни тонови. Токму овој подвижен дел-цевка, е најбитната разлика во градбата, па и во изведувачката техника меѓу тромбонот и останатите лимени дувачки инструменти. Овој дувачки инструмент е со најширок тонски обем - тој покрива четири октави. Неговата боја на тонот е погодна за изведба на мелодиски линии со свечен и херојски карактер, но, исто така, и за изведба на лирски мелодии во пијано динамика. Тромбонот наоѓа широка примена во симфониските, забавните и во дувачките воени оркестри. Како соло инструмент најмногу се применува во џез-музиката. Познати светски изведувачи на тромбон се: Глен Милер, Том Дорсеј, Џеј-Џеј Џонсон, а од домашните се истакнува Кирил Рибарски.

Кирил Рибарски

Музички пример:

„Чардаш“ (Кирил Рибарски – тромбон) – В. Монти

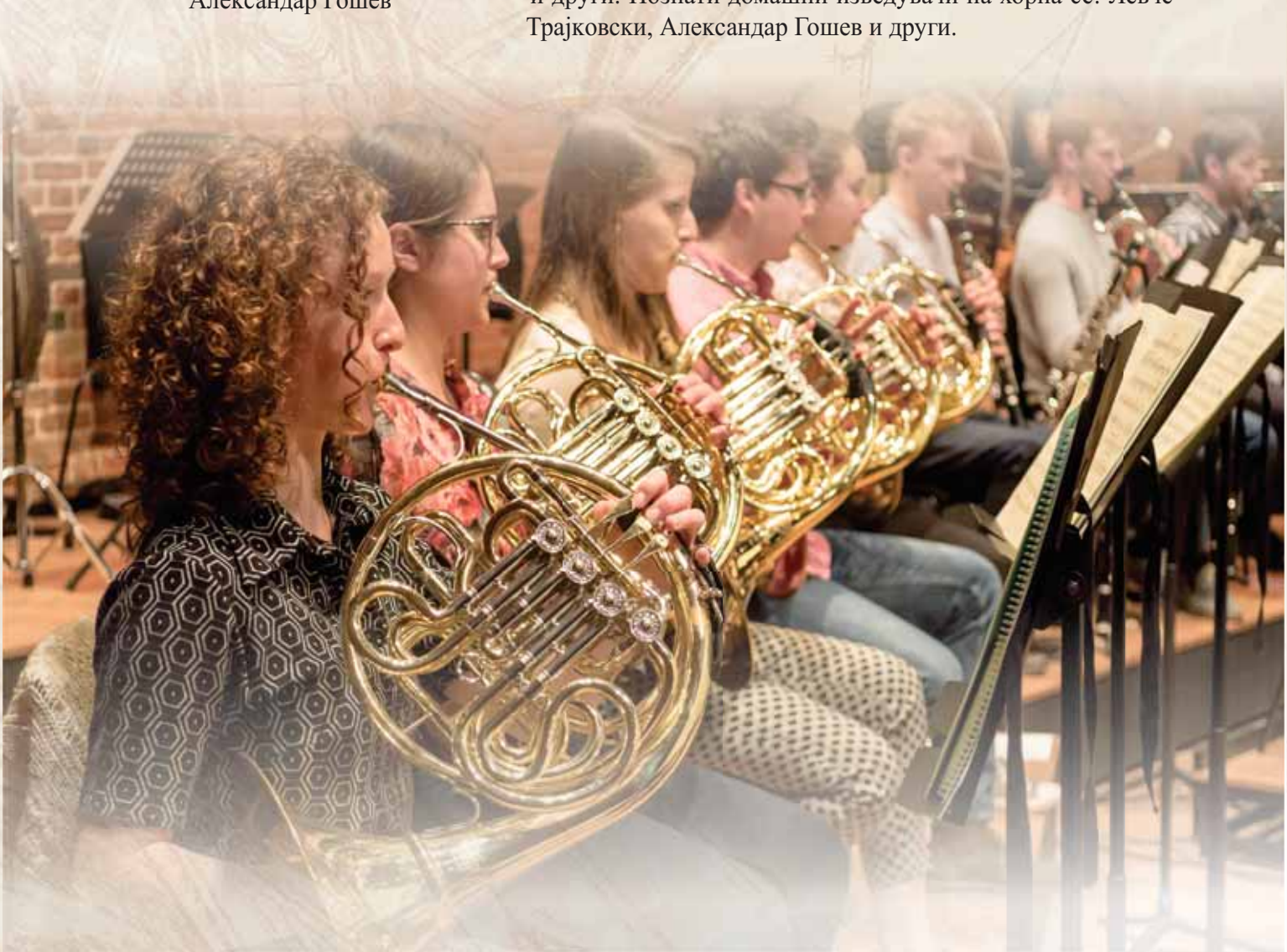
ХОРНА

Александар Гошев

Хорната е еден од најстарите лимени дувачки инструменти. Првите хорни биле изработени од животински рог и служеле како сигнално средство за лов. Денешната хорна има кружна форма и во нејзината конструкција најважна улога има системот на вентили. На горниот дел се наоѓа усникот, а долниот дел од цевката е проширен во форма на инка. Хорната не е многу подвижен инструмент, уште помалку виртуозен, но таа, сепак, е инструмент со големи динамички изразни можности.

Хорната има можност за изведување на вештачки придушени тонови. Тоа се постигнува на два начина: со делумно затворање на излезната инка со рака и со примена на сордина. Познати светски изведувачи на хорна се: Херман Бауман, Франк Лојд, Мишел Томсон, Винсент де Роса, Стефан Дор и други. Познати домашни изведувачи на хорна се: Левче Трајковски, Александар Гошев и други.

Музички пример:

Концерт за хорна и оркестар во Es-dur (хорна) – В. А. Моцарт

ТУБА

Тубата е најголем лимен дувачки инструмент и поседува најдлабок звук. Музиката за туба се пишува во бас-клуч. Тубата не е подвижен инструмент, потребно е повеќе воздух и време за да се произведе тон, па затоа многу ретко се применува како соло инструмент.

Во оваа група инструменти можеме да го споменеме и корнетот, инструмент кој е многу сличен на трубата и се смета за нејзина варијанта, како и крилницата, која се користи исклучиво за воена музика.

Ташко Тодоров

Познати светски изведувачи на туба се: Роналд Бишоп, Марти Ериксон, Патрик Шеридан и други, а од домашните се истакнува Ташко Тодоров.

Јади Ли

Музички пример:

„Петрушка“, слика 4: „Селанинот со мечката“ (туба) – И. Стравински

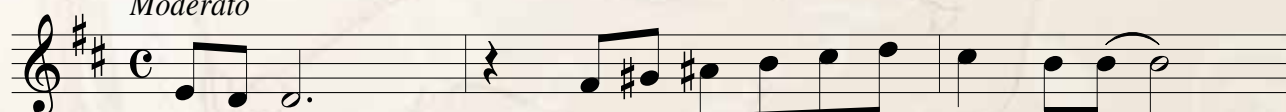

YESTERDAY / ВЧЕРА

(по слух)

Музика: Џ. Ленон и П. Мек Картни

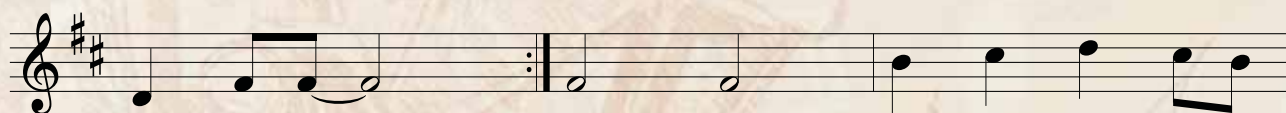
Moderato

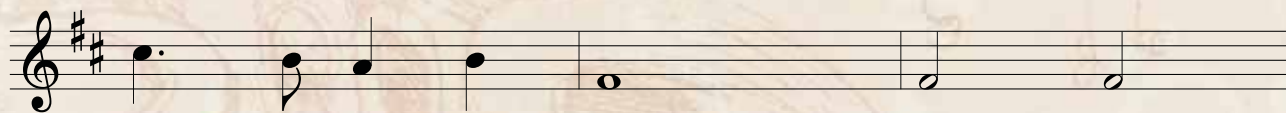
Yes - ter - day,
Sud - den - ly, all my trou-les seemed so far a - way.
I'm not half the man I used to be.

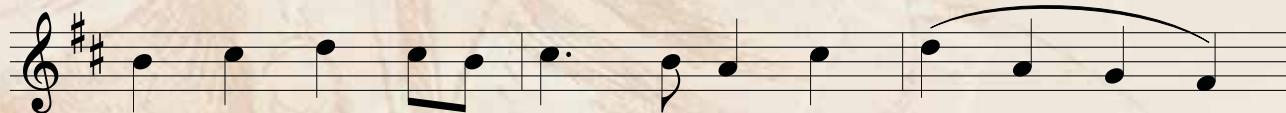
Now it looks as though they're here to stay. Oh, I be - live in
There's a shad - ow hang - ing o - ver me. Oh, yes - ter - day came

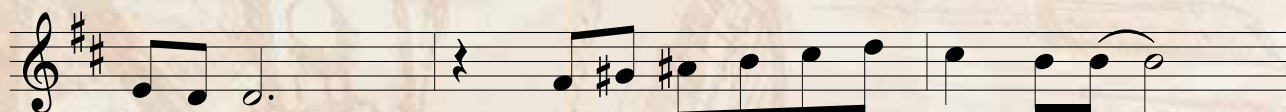
yes - ter - day. Why she had to go? I don't
sud - den - ly.

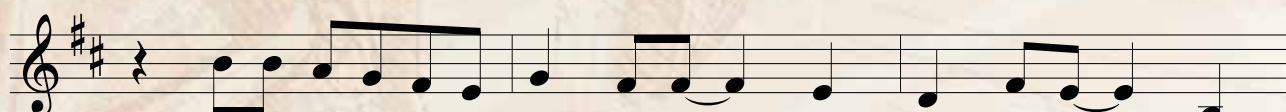
know, she would - 'nt say. I said

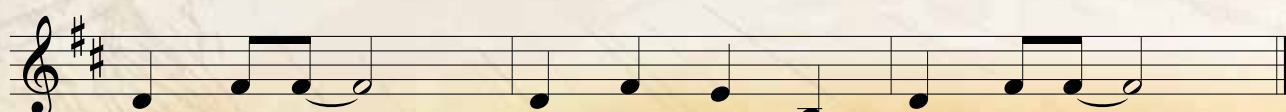
some - thing wrong, now I long for yes - ter - day.

Yes - ter - day, love was such an eas - y game to play.

Now I need a place to hide a - way. Oh, I be - lieve in

yes - ter - day. Mm mm mm mm mm mm mm. _

УДАРНИ ИНСТРУМЕНТИ

Ударните инструменти се историски првите музички инструменти. Станува збор за група инструменти кај кои тонот (звукот) се добива со удирање по површината на инструментот.

Ударните инструменти најчесто се користат во комбинација со други инструменти. Според звукот што го произведуваат се делат на две групи:

Ударни инструменти со определена тонска висина (мелодиски):

Тимпани

Вибрафон

Камбани

Ксилофон

Свончиња

Ударни инструменти со неопределена тонска висина (ритмички):

Чинели

Голем тапан

Мал тапан

Дајре

Гонг

Кастанети

Маракас

Триангл

Музички примери:

„Азбуки“ за хор, пијано и ударни инструменти – Р. Аврамовски
Симфонија за удиралки – Е. Евазен

УДАРНИ ИНСТРУМЕНТИ СО ОПРЕДЕЛЕНА ТОНСКА ВИСИНА (МЕЛОДИСКИ ИНСТРУМЕНТИ)

Во групата на ударни инструменти со определена висина на тонот (мелодиски инструменти) припаѓаат: тимпани, вибратон, камбани, ксилофон, свончиња и др.

ТИМПАНИ

Тимпаните се најважниот инструмент од групата на ударни инструменти во симфонискиот оркестар. Тие се направени од големи котли (од бакар или од месинг) и мембрана од телешка или вештачка кожа.

Звукот се добива со удар врз кожата, користејќи палки со должина од 30 см. Висината на тоновите се постигнува со затегнување на кожата, при што се користи педал за добивање на саканиот тон.

Мојца Седеу

Музички пример:

„Така зборуваше Заратустра“ (тимпани) – Р. Штраус

ВИБРАФОН

Вибрафонот е составен од метални плочки. Удирањето по плочките се врши со палки чишто глави се обложени со филц или со гума. Под металните плочки се наоѓаат метални цевки (резонатори) во кои се создава воздушно струење и на тој начин се постигнува вибрацијата на тонот.

Вибрафонот има педал со кој се регулира траењето на тонот и е многу погоден за изведување хроматика. Голема примена наоѓа во забавната и во џез-музиката.

Музички пример:

Концерт за вибрафон и оркестар (вибрафон) – И. Кулјерич

КАМБАНИ

Камбаните се составени од низа метални цевки кои се различни по должина. Најкратката цевка го произведува највисокиот тон. Овој инструмент се користи за доловување на посебни звучни ефекти во композициите.

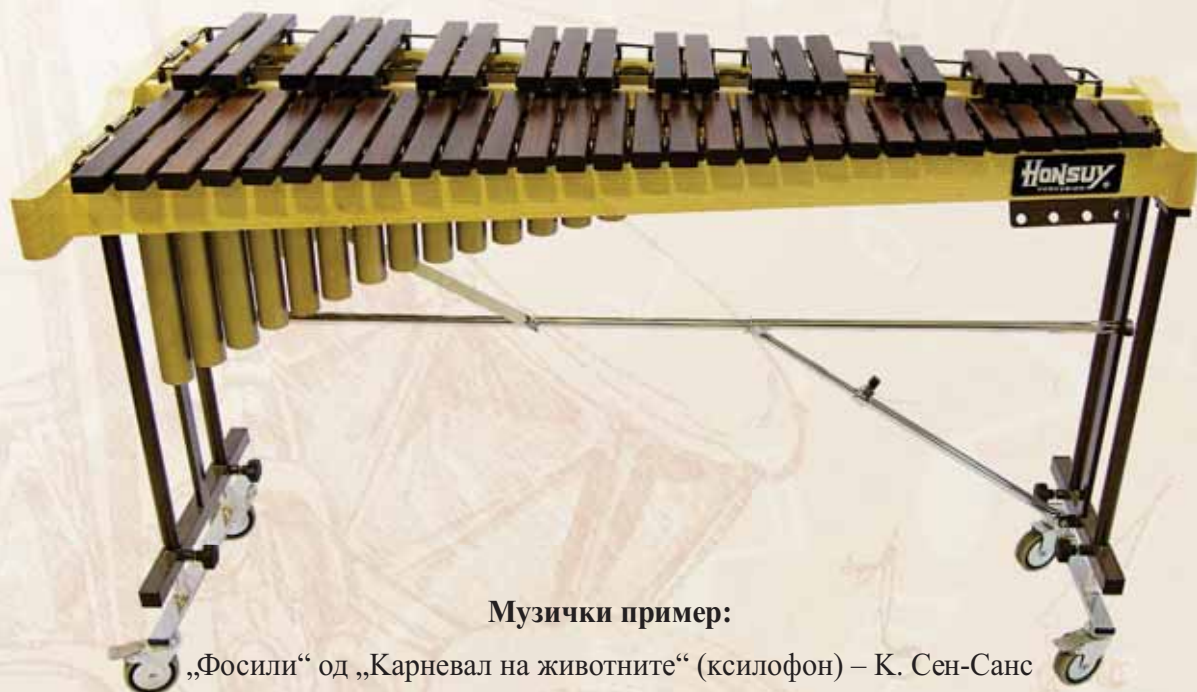
Музички пример:

Свечена увертира „1812 година“, оп. 49 – завршеток (камбани) – П. И. Чајковски

КСИЛОФОН

Ксилофонот е инструмент со дрвени плочки на кои се удира со дрвени палки. Произведува остар, светол и краток звук. Има значајна улога во тонското сликање на содржините во музичките дела.

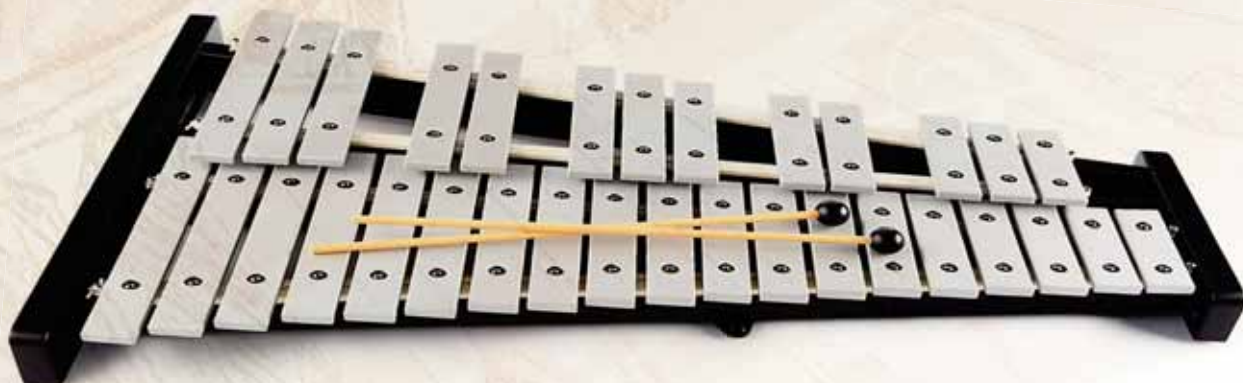

Музички пример:

„Фосили“ од „Карневал на животните“ (ксилофон) – К. Сен-Санс

СВОНЧИЊА

Музичкиот инструмент свончиња (глокеншпил) е составен дел од ударните инструменти во оркестарот од XVIII век. Составен е од низа правоаголни челични плочки кои се поставени во два реда на дрвена рамка, по распоред како клавијатурата на пијаното. На нив се удира со палки, чишто глави можат да бидат изработени од дрво, метал или ебонит (пластична маса, тврда гума што се добива со вулканизација на каучук). Свончињата имаат изразито светол, свонлив, метален звук.

Музички пример:

„Волшебната флејта“ (фрагмент со свончиња) – В. А. Моцарт

ИНДИЈАНСКА БОРБЕНА ИГРА

(свириме)

Брзо М. Арон

Flute

Triangle

Tam Tam

8

Fl.

8

Trgl.

T.T.

15

Fl.

15

Trgl.

T.T.

УДАРНИ ИНСТРУМЕНТИ СО НЕОПРЕДЕЛЕНА ТОНСКА ВИСИНА (РИТМИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ)

Овие инструменти се користат исклучиво за давање ритам, а често и за произведување на разни ефекти: грмотевици, експлозии и слично.

ЧИНЕЛИ

Чинелите имаат форма на чинија и се користат во пар. Изработени се од бронза. Звукот се добива на два начина:

- Со удирање една од друга
- Со удирање со педал, кога стојат на статив

ГОЛЕМ ТАПАН

Тапаните како исконски и изворни инструменти, играле голема улога во севкупниот живот на индијанските племиња. Тие ги користеле тапаните првенствено во рамките на изведувањето на ритуалот поврзан со дождот (повикување на дожд и сл.). Имено, кога кожата на тапаните ќе се олабавела и омекнела, тие знаеле дека се подготвуваат врнежи од дожд. Овој инструмент во уметничката музика се користи само на одредени места за постигнување звучни ефекти.

МАЛ ТАПАН (БАРАБАН)

Малиот тапан се состои од дрвен или метален цилиндар со дијаметар од околу 35 сантиметри и висина помеѓу 10 – 30 см. што е затворен од двете страни. Преку долниот дел од кожата растегнати се тенки метални жици. Овој тапан има силен, остар и краток звук. Малиот тапан е познат како војнички инструмент, па затоа и неговата примена е најчеста во композициите со маршовски карактер. Исто така се користи и за свирење на карактеристични ритми во некои игри.

Музички пример:

„Македонска ритмика“ – соло за тапани од Гаро Тавитјан

ДАЈРЕ

Дајре претставува мал рачен тапан со една мембрана, растегната на дрвен, а поретко на метален обрач. По должината на обрачот врежани се отвори, во кои се вметнати метални плочки. Овој инструмент има светол звук и се прилагодува на музиката со весел карактер. Најчесто се употребува како ритмичка придружба во фолклорната музика.

ГОНГ

Гонгот води потекло од Кина и од Јапонија. Личи на голема метална чинија и се свира со удирање со палка во средината на инструментот. Се користи за музички ефекти во симфониски и во џез-оркестар. Не е секогаш составен дел на оркестарот.

КАСТАНЕТИ

Кастанетите се народни инструменти, популарни во Шпанија и Италија. Изработени се од дрво или пластика. Тие имаат остар звук и во уметничката музика се користат како придружба во игрите од медитеранското поднебје.

МАРАКАС

Маракасот честопати се појавува во латино-американската музика. Оригиналот на овој инструмент е од вид на кубанска тиква, чија шуплина е наполнета со зрна грав, грашок или каменчиња.

ТРИАНГЛ

Триангл е инструмент кој е составен од два дела и тоа: метална шипка во форма на триаголник и метално стапче. Со металното стапче се удира по металната шипка. Металната шипка од инструментот виси на тенка жица или парче кожа со што инструментот слободно вибрира. Трианглот има светол и метален звук.

Музички пример:

„Bien tri daire“ – „Тропаат три дајриња“ (народна), исполнува Sabit Tahiri

Активност:

Слушај и анализирај ја звучноста на сите ударни инструменти!

ИНСТРУМЕНТИ СО КЛАВИЈАТУРА

Во зависност од начинот на кој го произведуваат тонот инструментите со клавијатура се делат на: жичени инструменти со клавијатура и дувачки инструменти со клавијатура.

ЖИЧЕНИ ИНСТРУМЕНТИ СО КЛАВИЈАТУРА

ЧЕМБАЛО • ПИЈАНО • ПИЈАНИНО

ДУВАЧКИ ИНСТРУМЕНТИ СО КЛАВИЈАТУРА

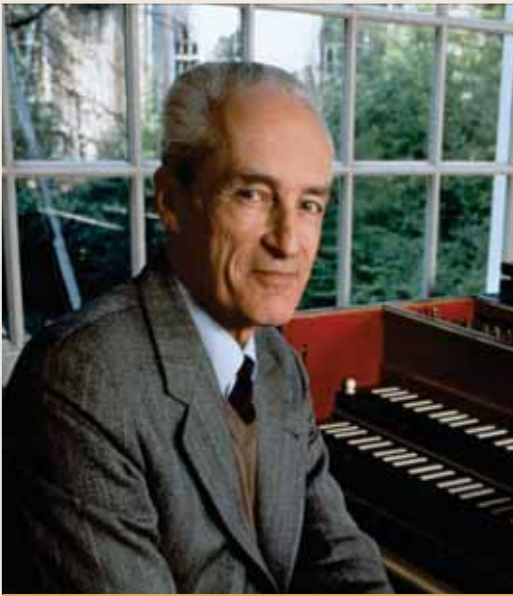
ОРГУЛИ • ХАРМОНИКА

ЧЕМБАЛО

Чембало или клавићембало е инструмент кој потекнува од доцниот среден век. По форма е слично на пијаното, но звукот се добива со тргање на жиците со перце, како кај гитарата. Оттука, чембалото го има својот карактеристичен звонлив и остар звук. Неговиот расцвет е во времето на ренесансата и, особено, барокот (XVI до првата половина на XVIII век), кога е неразделен дел од камерните, оперските и оркестарските дела. Забележителен е и огромниот опус на соло-репертоар за овој инструмент. Меѓу светски познатите чембалисти се вбројуваат: Густав Леонард, Кенет Гилберт, Тревор Пинок, Жак Ох, Андреас Штаер и Пјер Антаи.

Цветанка Созовска е првата македонска чембалистка.

Густав Леонард

Цветанка Созовска

Музички пример:

Тема од „Голдберг варијации“ (чембало) – Ј. С. Бах

ПИЈАНО

Овој инструмент е познат и како клавир, називот е од германско потекло, а поретко се среќава како пијано-форте, назив од италијанско потекло. Тој е составен од резонантна штица, рамка со распнати жици (228 жици), механизам на чеканчињата, клавијатура (88 клавиши - бели и црни) и педали. Сето ова е сместено во сандак кој стои на три ногарки. Тонот на овој инструмент се добива со удар на чеканчињата по жиците, а од јачината на ударот зависи јачината на тонот. Механизмот на чеканчињата работи со притискање на клавишите на клавијатурата. Според тоа, овој инструмент покрај жичен, истовремено е и ударен инструмент со клавијатура.

Пијаното има разновидна примена, од солистичко и концертно свирење до учество во разни камерни состави, па и во големите симфониски оркестри.

Пијаното плени со богатата литература од голем број композитори, како: Бах, Скарлати, Хајдн, Моцарт, Бетовен, Шуман, Шопен, Шуберт, Лист, Брамс, Прокофјев, Дебиси, Равел, Чајковски, Рахмањинов и многу други.

Познати светски изведувачи на пијано се: Артур Рубинштајн, Алдо Чиколини, Свјатослав Рихтер, Дубравка Томшиќ и други.

Познати домашни пијанисти се: Симон Трпчески, Јасминка Чакар, Стела Слејанска, Тодор Светиев, Валери Стефановски, Катерина Гелебешева - Костадиновска, Марија Вршкова, Марија Ѓошевска, Дино Имери и други.

Музички пример:

Концерт за пијано и оркестар бр. 1, оп. 23, во b-moll – П. И. Чајковски

Симон Трпчески

„Месечева соната“

Adagio sostenuto

Л. В. Бетовен

ПИЈАНИНО

Пијаниното се разликува од пијаното по формата и по големината. Жиците му се поставени вертикално. Пијаниното има послаб звук од пијаното и повеќе се користи за домашно музицирање. Музиката за овој инструмент, како и за пијаното, се пишува во дволиниски систем: виолински клуч и бас клуч.

Активност:

Опиши ја разликата помеѓу инструментите пијано и пијанино.

ОРГУЛИ

Оргулите се најголем и најсложен музички инструмент. Тие се составени од голем број дрвени или лимени цевки со различни должини и ширини, од што зависи и висината на тонот. Имаат повеќе клавијатури, од кои и клавијатура за нозе - педал, која се применува за свирење на најдлабоките тонови. Тонот се добива со струење на воздухот во цевките. За секој тон имаат посебна цевка, па дури и повеќе цевки за ист тон, заради постигнување различна боја и јачина на звукот. На почетокот биле потребни двајца изведувачи: еден кој свира и еден кој ги надувува и притиска меговите. Денес кај современите оргули се користи електричен вентилатор.

Оргулите имаат повеќе видови регистри кои даваат сродна боја на звукот со некои инструменти или група на инструменти. Музиката за оргули се пишува во трилиниски систем: виолински клуч и два бас клуча. Оргулите најмногу се присутни во црквите, особено во поголемите западноевропски градови.

Музички пример:

Токата и fuga во d-moll (оргули) – J. С. Бах

ХАРМОНИКА

Постојат два вида хармоники: усна и рачна.

Тонот на усната хармоника се добива со дување или со вовлекување на воздухот. Покрај мелодија, на неа може да се добие и акордска придружба, а квалитетот на тонот се добива со помрдување на дланките што ја држат хармониката, создавајќи еден вид вибрато.

Рачната хармоника може да биде со клавијатура и со копчиња. При користење се закачува со ремени на рамениците. На десната страна се наоѓа клавијатурата, или копчињата, на која се изведува мелодиската линија, а на левата се наоѓаат копчињата кои се користат како басова придружба.

Во средината на инструментот се наоѓа мев кој се развлекува. Тонот се добива со притискање на клавишите, воздухот од мевот удира на металните јазичиња и тие затреперуваат. Хармониката има и регистри и, благодарение на нив, може да имитира неколку дрвени дувачки инструменти.

Хармониката наоѓа голема примена во народната музика, во забавната музика, а во последно време и како солистички инструмент во класичната музика.

Познати светски изведувачи на хармоника се: Пјетро Фросини, Ксенија Сидорова и др.

Познати домашни изведувачи на хармоника се: Кочо Петровски, Зорица Каракутовска и др.

Зорица Каракутовска

Ксенија Сидорова

Музички пример:

„Либертанго“ (хармоника) – Астор Пјацола

ISUSEAME DADO / ОЖЕНИ МЕ МАЈКО

(по слух)

Музика и текст: Христо Христоски-Мулар

I - su-sea- me da - do lea nsoa - ră me. nsoa - ră

me. Că anj - lji sh=trec, că anj - lji sh=trec, că anj - lji

sh=trec lea da - do, sh=ili - chi - a a - mea.

СИМФОНИЈА

Симфонија е оркестарско дело со циклична форма. Според основната шема, има четири става со различно темпо, форма и доживување. Класичната симфонија го достигнува врвот во делата на Хајдн и Моцарт. Сепак, за најголем симфоничар се смета Лудвиг ван Бетовен, кој прв почнал да ја менува класичната шема на симфонијата (наместо Менует, вовел Скерцо). Во четвртиот став од Деветтата симфонија Л. В. Бетовен за првпат воведува вокални солисти и хор.

Класичната симфонија е изградена од четири става. Ставовите по форма можат да бидат дводелни или триделни.

Секој став е со различно темпо, како на пример: Allegro – Andante – Tempo di Menuetto – Allegro.

Symphony No. 5 in C minor

Red. * Red. * Red. * Red. *

Ludwig van Beethoven

Музички примери:

Симфонија во g-moll бр. 40, KV 550 (фрагменти од сите ставови) – В. А. Моцарт

V симфонија во c-moll, оп. 67, I став Allegro con brio (фрагменти) – Л. В. Бетовен

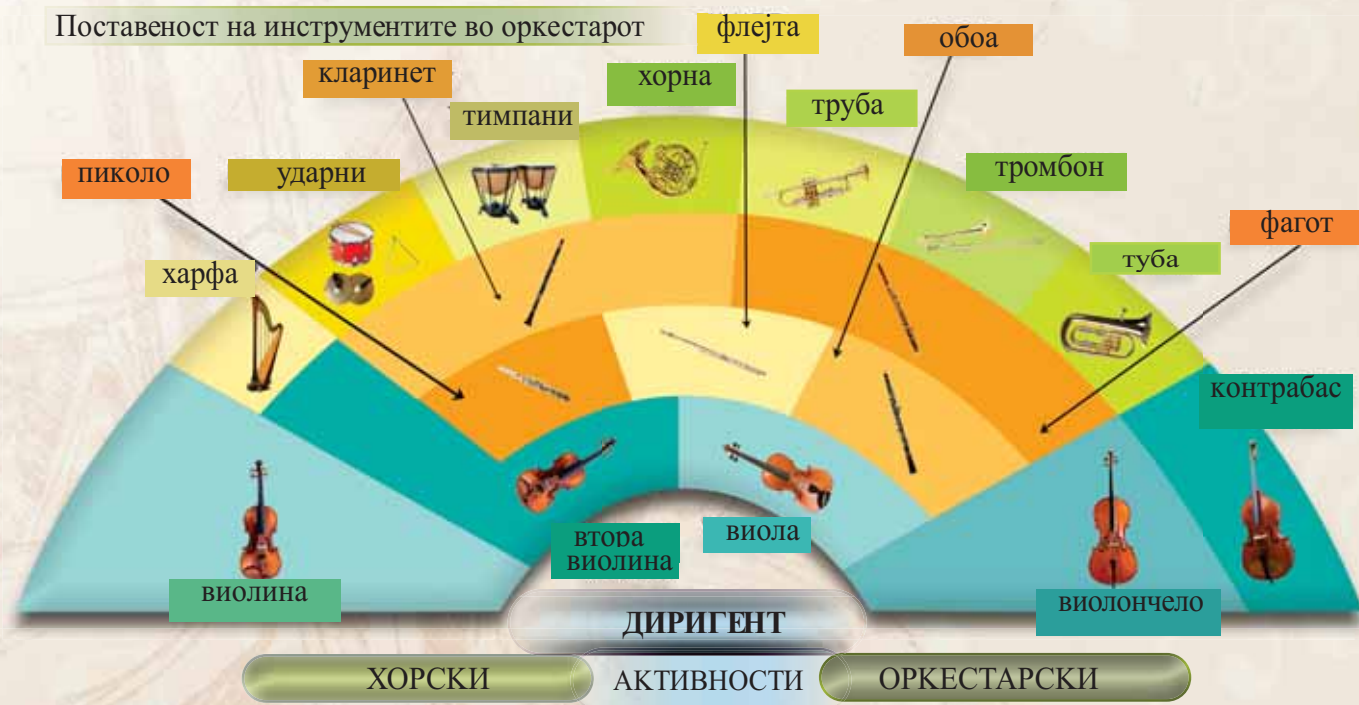
IX симфонија – финале, „Ода на радоста“ (фрагмент со хор) – Л. В. Бетовен

Увертира од операта „Вилијам Тел“ – Џ. Росини, исполнува Ромски симфониски оркестар од Будимпешта (Budapest Gypsy Symphony Orchestra)

СИМФОНИСКИ ОРКЕСТАР

Симфонискиот оркестар настанал со проширување на камерниот оркестар. Во текот на усовршувањето на сите видови класични музички инструменти, симфонискиот оркестар постепено се развивал и надополнувал. За развојот на симфонискиот оркестар, во сите музички епохи, голем придонес дале композиторите: Хајдн, Моцарт, Бетовен, Шуман, Верди, Росини, Брамс, Вагнер, Штраус, Берлиоз и многу други.

- анализа на композиции
- работа на проба
- диригира на концерти

Бисера Чадловска

Џијан Емин

Борјан Цанев

Сашо Татарчевски

Херберт фон Карајан

Густаво Дудамел

Зубин Мехта

Марин Олсоп

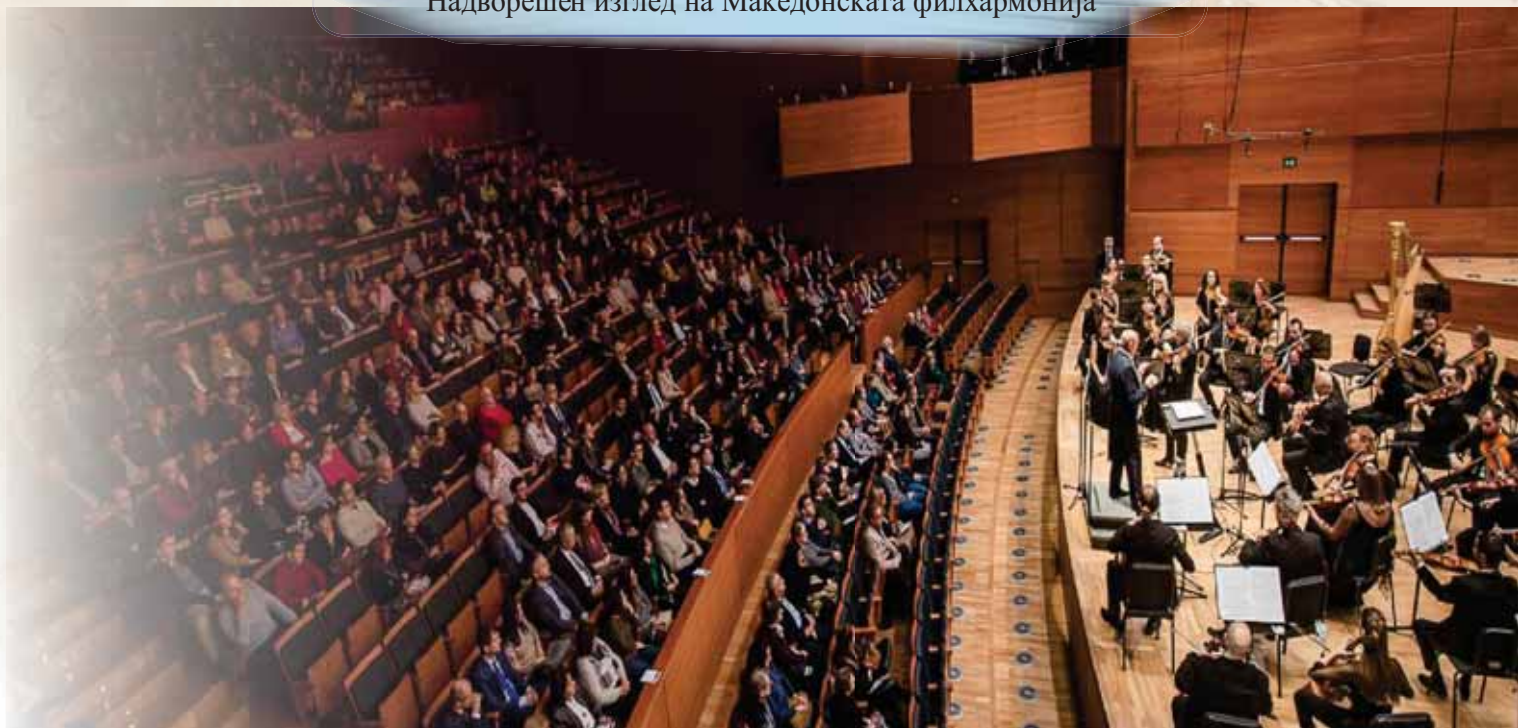
ФИЛХАРМОНИЈА

Македонска филхармонија е единствениот симфониски оркестар во земјата. Македонската филхармонија е основана на 24 ноември 1944 г. со одлука на управата, а од страна на група музичари, на чело со диригентот Тодор Скаловски.

Од основањето до денес, оркестарот игра важна улога на полето на музичката уметност во Македонија. Со него раководеле истакнати македонски и странски диригенти и настапувале видни солисти. Освен редовните концертни настапи на домашна сцена, симфонискиот оркестар има гостувано ширум светот каде што достоино го презентира музичкото творештво на својата земја. Филхармонијата има обемен репертоар од светската класична музичка литература, од современи музички автори, но во континуитет ги изведува и делата од македонските музички творци.

Надворешен изглед на Македонската филхармонија

Внатрешен изглед на Македонската филхармонија (гледалиште и сцена)

Активности:

1. Дефинирајте ги основните карактеристики на слушаните симфонии (ставови, карактер, вид на изведба).
2. Посетете ја Македонската филхармонија.

ДА СЛУШАМЕ, ДА СЕ ПОТСЕТИМЕ!!!

Музички примери:

Концерт за виолина и оркестар во G-dur – В. А. Моцарт
„Елегија“ за виола – И. Стравински
„Лебед“ – К. Сен-Санс
„Бадинерија“ – Ј. С. Бах
„Рококо варијации“ за пиколо и оркестар – П. И. Чајковски
„Рапсодија во сино“ – Џ. Гершвин
„Тема на лебедот“ – П. И. Чајковски
Арија за алт саксофон и пијано – Е. Боца
Концерт за фагот и оркестар – В. А. Моцарт
Токата и fuga во d-moll – Ј. С. Бах

Активности:

Препознава музички инструменти преку слушање на музичките примери.
Изгответе албум на изучените музички инструменти со примена на ИКТ.

ИНСТРУМЕНТИ ВО СВЕТОТ

Африка (ударни инструменти)

Индија (ситар)

Америка (бенџо)

Швајцарија (алпски рог)

Русија (балалајка)

Кина (зенг)

Бразил (беримбау)

Грција (бузуки)

Активност:

Слушајте музички примери од предложените инструменти и дискутирајте за визуелните и звучните карактеристики преку примена на ИКТ.

ОПШТИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА ОРСКАТА НАРОДНА ТРАДИЦИЈА

Ората заземаат важно место во фолклорот, односно во музичката народна традиција. Секој народ има своја орска традиција и свои карактеристики на ората. Ората се бројни и разновидни и тие се специфични за секое играорно подрачје.

Македонски народни ора

Во македонската орска традиција класифицирани се пет играорни подрачја: западно, југозападно, јужно, источно и северно играорно подрачје, секое одликувајќи се со посебни стилски орска карактеристики, но и со одредена универзалност помеѓу истите. Нивните имиња се изведени или се поврзуваат со имиња на места, истакнати играорци, правец на движење, начин на држење на играорците, стилски карактеристики, со обредни активности и сл. Пример за тоа се: Свинишко оро (с. Свиниште), Скудринка (с. Скудриње), Патрунино оро, Чангулово, Пантеово оро, Правото, Левото, За поес, За рамо, Ситното, Дробното, Тешкото, Калајдиско оро и сл. Ората најчесто се придружувани од народни инструменти, пеење или во ретки случаи, со отсуство и на вокална и на инструментална придружба. Тоа се т.н. неми ора.

Според намената и функцијата народните ора се делат на:

СОБОРСКИ ОРА

Празнични ора чие изведување не е строго утврдено за одредено време, место и број на учесници.

ОБРЕДНИ ОРА

Се изведуваат во строго утврдено време, место и број на учесници.

Според составот на играорци и намената ората можат да бидат:

машки ора
женски ора
мешани ора

машка поворка
женска поворка
свадбен циклус

кустек (ороводник) изработен од монистра

За квалитетна изведба на едно оро од голема важност е првиот и последниот на оро то да се добри играорци. Ороводецот секогаш ги почнува првите чекори, а со вртење на шамиче или кустек кое го држи во десната рака дава знаци за: започнување на оро то, за нова фраза, за изведување посебни елементи (вртење, потклекнување, да го шират кругот и др.). Слична улога има и последниот играорец на оро то кој народот го нарекувал: опаш, опашкар, кец, задни и тој како и ороводецот држел шамиче или кустек, но во левата рака.

Сјоред йравецотй на движење йри изведување на орајта се разликуваат:

- ора кои се играат движејќи се **кон десно** (Лесното, Тешкото, Потрчулка и др.).

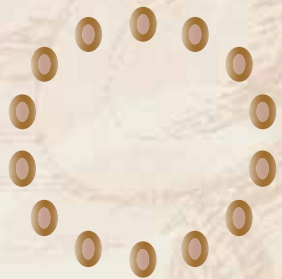
- ора кои се играат движејќи се **кон лево** (Левото, Лев танец, Поврнечката и др.).

Сјоред формата на игра се делат на:

- ора кои се играат во полукружна форма или отворен круг (најчеста форма).

- ора кои се играат во затворен круг (ретка форма на игра).

- ора кои се играат во змијовидна форма.

- ора кои се играат во паровна форма (двајца по двајца).

Сјоред бројот на учесници се разликуваат:

- ора со точно определен број на учесници (Водичарки, Лазарки, Русалии и др.).

- ора со неограничен број на учесници (најчесто соборски ора и мал број на обредни ора).

Народните албански ора се делат на: лирски и епски.

Лирските ора заземаат огромно место во фолклорната кореографија. Ги играат повеќе жените, помалку мажите или и жени и мажи заедно, комбинирани. Видови лирски ора се: ритуални, свадбарски, трудови, печалбарски, хумористични и др. Најпознати и најпопуларни лирски ора се: „Шота“, „Оро на Орлите“, „Оро Тропјанско“ и др. Епските ора се карактеризираат според силата, храброста, гордоста, воениот карактер, херојството. Се играат особено од мажи и момчиња, а ретко во придружба со жени и девојки. Од епските ора најпознати и најпопуларни се: ора со воен карактер (дуел и борба со сабји и јатагани, дуел во двојки, парови и во групи). Во некои ора среќаваме епски и лирски мотиви заедно, а во некои ора комбинација од лирско-епски мотиви.

Лирските и епските ора во Македонија се познати по краишта, имиња на градови и на лица („Оро Гајде“ – регион на Скопје, а се игра во цела Македонија и пошироко, „Чегранско оро“, „Дебарско оро“, „Гостиварско“, „Преспанско“, „Кумановско“, „Прешевско“, „Трновачко оро“, „Миратовац оро“, „Гњиланско“, „Ибрахим-оца“, „Мемет-оро“, како и свадбарските: „Невестинско“, „Младоженецот“, „Моминско“ и др.).

Освен поделбата на лирски и епски ора, албанските ора се делат и на: машки, женски и мешани ора.

Машкиите ора може да се играат: индивидуално, во двојки, во мали и големи групи. Ората можат да бидат изведувани со придружба на инструменти (најчесто зурла и тапан) или без придружба на инструменти. Машките ора се именуваат според карактерот и содржината на орот: оро со јатагани, оро со сабји, тешкото, оро на орловите и друго.

Женските ора се играат: индивидуално, во двојки, во мали и големи групи. Именувањето на женските ора може да биде и според бројот на играорки како: оро единка, двојка, тројка. Некои ора се именуваат како: оро своно, оро јаболко, моминско оро, невестинско оро, а може да се сретне и именување според начинот на изведбата: оро со прст, оро еден пред друг, оро во круг, полукруг, затворен круг и друго. Карактеристично за женските ора е тоа што се играат со придружба на песна и на едно, две или повеќе дајриња.

Комбинираниите или мешаниите ора се изведуваат од мажи и жени. Во овие ора се среќаваат заеднички елементи од машките и женските ора. Заедничкото танцување на мажи и жени ја прави изведбата поотворена, послободна, подинамична.

Најпознати комбинирани ора се: „Тропоја оро“, „Дреница оро“, „Оро на орловите“. Едно од најпопуларните лирски ора е мешаното оро „Шота“ кое има повеќе варијанти на изведување: од еден маж и една жена (момче и девојка), две жени (две девојки), двајца мажи (две момчиња).

Орото „Шота“ се игра и кај другите народи во регионот и пошироко.

„Shota“ / „Шота“ – мешано оро (албанско)

Во ромската орска традиција ората се изведуваат во ланчан систем, најчесто во отворен круг, поврзани за раце во полусвиена позиција слично како и кај останатото македонско население. Посебна специфика се ората од типот чочек, изведувани од женската популација во индивидуална форма, истакнувајќи ја вештината на играње со колкови и стомак.

Кај турската орска традиција се јавува јасна полова издвоеност и засебност на машки и женски ора, кои ја задржуваат генералната форма на изведување во отворен или затворен круг, фатени за раце или за рамо. Во поголема мера се застапени женските ора и тоа обредните, најчесто во домашни затворени средини во изведба со пеење или удирање дајриња од страна на жени.

Кај населението од етничкиот предел Гора, каде живеат македонци – муслимани, карактеристични се машките ора од типот Калачојна, што воедно претставува систем од 10 до 15 ора изведувани во отворен круг од машката популација и изведувани според одреден редослед. Во однос на женските ора и до ден-денес се застапени обредните игри за свадба, за празникот Ѓурѓовден итн. Од народните инструменти карактеристични се зурлите и тапаните, како и удирањето дајриња од страна на жените.

Влашката орска традиција ја следи општата македонска орска традиција, изведувајќи ги ората во отворен или, во помал број случаи во затворен круг, придружувани со влашка вокална традиција. Во однос на обредните ора карактеристично е орото посветено на заигрувањето на бајракот наречено „Хламбура“.

Кај Србите најпопуларни ора / кола се: „Ужичко“, „Чачак“, „Моравац“, „Колубарски вез“ и други ора / кола. Карактеристичен ритам е 2/8 (кај народот обично го викаат двојка). Застапени се и други видови тактови како 7/8, 9/8, зависно од кој крај потекнуваат ората. Едно од најпознатите ора кај Србите е „Ужичко коло“ кое се игра на секоја веселба, а го играат и стари и млади.

СОБОРСКИ ОРА

Соборските ора настанале со собирање на луѓето сретсело, на поголема ливада, на јавен отворен простор кој бил мегдан за надигрување. Во оваа група спаѓаат: машки ора, женски ора и мешани ора.

До средината на 20-от век при изведбата на орската традиција учесниците биле облечени во народни носии, рачно изработени најчесто од женската популација, но со одредено творечко учество и на машки шивачи наречени терзии.

Машки ора

Машките ора секогаш во интерпретацијата ја прикажуваат борбеноста, заедништвото, индивидуалноста, најчесто со надигрување. Начинот на држење кај машките ора може да биде: за рака, за рамо, за појас, за крлук (овчарски стап).

Во оваа група можеме да ги наброиме следните ора: „Тешка крстачка“, „Чучук“, „Поступано“, „Машко оро“, „Копачка“, „Шопска петорка“, „Зајачко“ и др.

Визуелна претстава од ороото „Копачка“

„Копачка“ е македонско изворно, машко соборско оро, кое потекнува од селото Драмче, во областа Пијанец, во околината на Делчево. Ороото е со трудов карактер и го доловува обработувањето на земјата, копањето и риењето. Карактеристично за ова оро е играњето на цело стапало, специфично за овој регион од Македонија.

„Копачка“ има четири основни ритмички и играчки целини - „Шетаница“, „Ситно“, „Префрлачка“ и „Копачка“, кои на знак на ороводецот се менуваат и се повторуваат. Изведувачите се држат за појас, со левата рака пред десната. Ороото се игра полетно и темпераментно, со мали и брзи чекори на полустапалата. Тоа обилува со потскоци, доскоци, странични движења, ножици и поткопнување со нозете по подот, од што е произлезено името на ороото.

На 27.11.2014 година во Париз, на 18 - та пленарна сесија на Меѓувладиниот комитет на УНЕСКО за нематеријално културно наследство, беше донесена одлука за впишување на ороото „Копачка“ во престижната Репрезентативна листа на УНЕСКО за нематеријални културни наследства на човештвото.

Женски ора

Женските ора ја претставуваат добрината, елеганцијата и скромноста на македонската жена и девојка.

Начинот на држење кај женските ора е најчесто за: раце, шамиче, малите прсти и слично.

Во оваа група можеме да ги наброиме следните ора: „Баба Гурѓа“, „Женско крстено“, „Беровка“, „Потрчулка“, „Шопката“, „Женско чамче“ и др.

Визуелна претстава од орото „Женско чамче“

„Женско чамче“ е женско соборско оро кое припаѓа на типот ора наречени „Чамчиња“. Играорките се во полукруг, се држат за раце, а начинот на држење на телото е достоинствено и слободно. Карактеристично за ова оро е тоа што почнува во бавно темпо и со постепено забрзување орото завршува во брзо темпо.

Мешани ора

Кај мешаните соборски ора начинот на држење на играорците најчесто е за раце и за шамиче. Во играта на мешаните ора се претставува заедништво, единство и еднаквост помеѓу мажот и жената. Во оваа група можеме да ги наброиме следните ора: „Потрчано“, „Драчевка“, „Ратевка“, „Лисолај“, „Сирто“, „Велгошко“, „Повратено“ и др.

Визуелна претстава од орото „Црногорка“

„Црногорка“ е мешано соборско оро со потекло од Скопска Црна Гора (с. Кучевиште и с. Љубанци). Се игра динамично, брзо и весело, со држење за раце, со спуштени раце, со раце ставени на половината и свиени во лактите. Ова оро ја прикажува важноста и убавината на селските собори.

МАЈКА НА МАРИКА ДУМАШЕ

(по слух)

Мај - ка на Ма - ри - ка ду - ма - ше: - Ма - ри - ке, ќер - ко Ма - ри - ке, _____
_____ зе - ми го _____ ќер - ко Ѓор - ги - ја,
Ѓор - ги - ја пр - ви бек - ри - ја. _____

2. - Нејќум го мајко Ѓорѓија,
Ѓорѓија први бекрија.
Девет си жени погубил,
јас ќе сум мајко десетта.

4. Нова се крчма отвора
мене ме канат да идам.
Сефтето да им направам,
фирмата да им напишам.

3. Послуша Марика мајка си
зеде го Ѓорѓи бекрија.
Ѓорѓи на Марика думаше:
- Марике, либе Марике.

5. Ене го Ѓорѓи кај иде,
девет му зурли свиреа,
девет му зурли свиреа,
десет тапани чукаа.

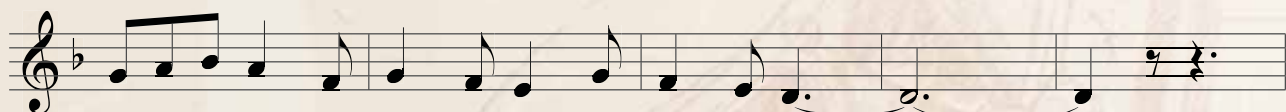
CIMBRA, CIMBRA / МОЕТО СРЦЕ ЧУКА

(по слух)

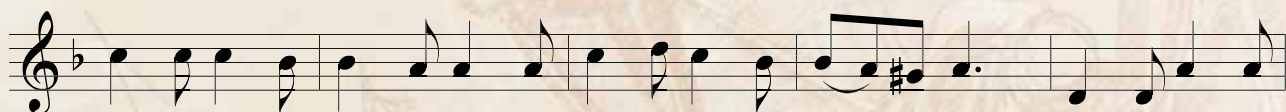
Музика: Е. Stafai / Е. Стафай

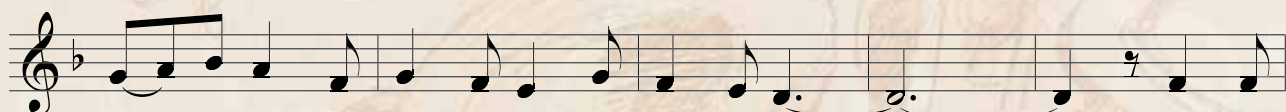
Do ti bëj not A-dri - a-ti - kut që të mbri në Ka - la - bri Do të u - lem

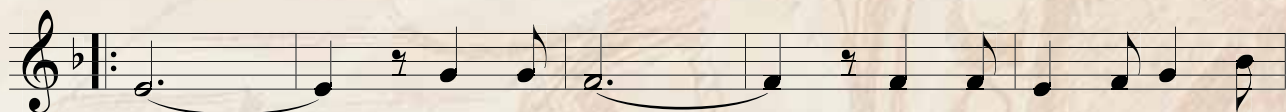
pra-në një fi - kut ti ta - koj arb - resht e mi. _____

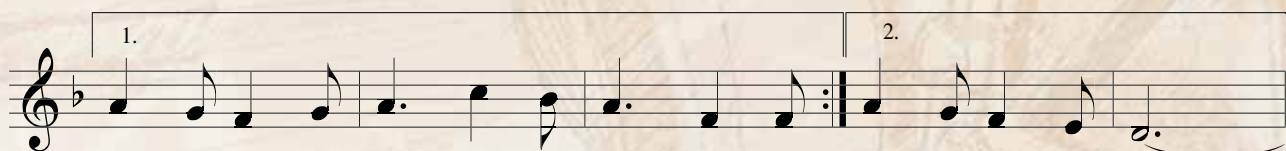
Pse po hesht o det i gjo - rë e m'pla - gos me m'sheh - të - si. I mall - ku - ar

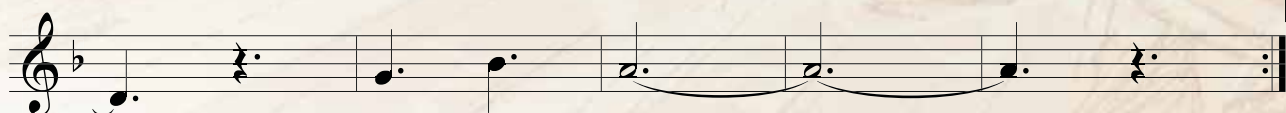
qofsh - i mje - rë që një ze - mër nda - ve n'dy. _____ Je arb -

resh _____ je im vëlla _____ ze - mra i - me cim - bra

cim - bra për at - dhe për at - dhe. Je arb cim - bra për at dhe _____

_____ për at - dhe. _____

ОБРЕДНИ ОРА

Обредните ора се нераскинлив дел од одредени обредни активности (свадба, празници, обичаи и сл.). Оваа категорија на ора се значајни регулатори за воспоставување на индивидуалниот и колективниот ред, како во народната митологија и религија, така и во општествено-социјалното живеење на секој поединец и колектив. Овие ора имаат за цел остварување ред, благосостојба и здравје како кај луѓето, така и кај животните и природата, воопшто.

Обредните ора се делат во три групи: машка поворка, женска поворка и свадбен циклус.

Машка поворка

Од машките обредни поворки најчесто изведувани и најзастапени се „игрите под маски“. Станува збор за поворки со маскирани учесници чија основна цел е прочистување на сè она што е непосакувано за заедницата. Овие групи имаат различни имиња: Русалии, Џамалари, Василичари, Суроваскари, Бабари, Мечкари, Ешкари и др. Поворките се одржувале во зимскиот обреден циклус, од празникот Божик до Водици. Една од најдинамичните, стари, борбени ритуални игри е Русалии.

Русалии, Скопје од 30-тите години

Русалии е обредна игра, којашто се игра само во време на таканаречените некрстени денови, од Божик до Водици. Играта претставува борба со злото, во одбрана на луѓето и Земјата и се одвивала пред секоја куќа со болни, во секое село. Пораката на оваа машка игра е за општо добро, а собраните пари и подароци биле наменети за добробит на селото, за цркви, болници и слично.

Специфични се црвените шамии кои се носат вкрстени околу вратот, за заштита. Во рацете носеле сабја, а единствено балтаџијата во десната рака носел секира. Ако двете групи Русалии се сретнеле, се случувала борба. Доколку успееле некако да се договорат, послабиот проаѓал под мантијата на појакиот.

Женска поворка

Во оваа група на поворки спаѓаат: лазарски, водичарски, гурѓовденски, додолски и др.

Визуелна претстава на поворка со Лазарки

Прва песна со која Лазарките го почнуваат своето „лазарување“ е:

„Мило летно пиленце.
Мило лети на Лазаре.
Хеј, хеј, Лазар не е секи ден“.

Се верува дека *Лазаркиџе* или *Лазаринкиџе* носат радост, среќа и благосостојба во куќата што ќе ја посетат. Нивната „мисија“ секогаш се одвива на Лазаров ден, една недела пред Велигден. Нивните песни обично се лирско-обредни и раскажуваат за љубов, среќа, мажачка, женачка, новороденче, во зависност од тоа во која куќа што има да се опеа.

Облеката на Лазарките треба да биде чиста и блескаво бела, нова и грижливо подготвена еден ден порано, во сабота, позната како Лазарова сабота.

Тие својата кошница ја украсуваат со пролетно цвеќе, секогаш ја носат со себе и во неа ги ставаат јајцата со кои ги даруваат домаќините што ги посетуваат. Најмалите Лазарки се облекуваат во невестински фустани, бели и розеви. Поголемите, до 14 години, се облекуваат во народни носии наречени саи.

Свадбен циклус

Свадбениот циклус започнува со подготовка на невестата и младоженецот за свадба. Потоа младоженецот со зурли и тапани оди кај кумот и од таму се упатуваат кај невестата. Откако ќе ја земат невестата се оди во црква каде младите се венчаваат. По венчавката се доаѓало дома кај момчето каде продолжувала веселбата. Почесното место на софрата му припаѓало на кумот кој седел од десната страна на младоженецот, додека, пак, од левата страна седел старосватот. Зурлите и тапаните прво свиреле кај кумот, а тој станувал да го поведе „Кумовото оро“, потоа пред стариот сват - „Сватовско оро“.

Понатаму се ределе „Свекрвино“, „Зетовско“, „Невестинско“ и други ора. Обично тие се мирни, или како што народот вели: „рамни ора“.

ОРА ВО СВЕТОТ

Грција – Сирџаки

Бугарија – Граовско хоро

Албанија – Тройоја игри

ФОЛКЛОРНИ ИГРИ НИЗ СВЕТОТ

Африка - Машики и женски Зулу џани

Кина - Танци оу Хан династија

Бразил - Маракайу

МАЛА ПОЛКА

(свириме)

Умерено

Д. Кабалевски

Flute

Triangle

Xylophone

Fl.

Trgl.

Xyl.

АЈДЕ ЈАНО

(ПО НОТИ)

српска народна песна

Ај - де Ја - но, ко - ло да и - гра - мо. Ај - де Ја - но,

ај - де ду - шо, ко - ло да и - гра - мо.

Ајде Јано коња да продамо.
Ајде Јано, ајде душо,
коња да продамо.
Да продамо, Јано душо,
само да играмо.

Ајде Јано кућу да продамо.
Ајде Јано, ајде душо,
кућу да продамо.
Да продамо, Јано душо,
само да играмо.

TRI PUT ĆAO, ĆAO, ĆAO

(ПО НОТИ)

Veselo

Музика: Ajka Kolaković

Vo-lim knji-gu, vo-lim ško-lu, vo-lim sva-ki no-vi dan. E - vo ku - ca zad-nja u - ra
do-ša - o je ško-li kraj. Tri put Ća - o, Ća - o, Ća - o do-đe nam i o - vaj dan
1. za- slu-že - ni od-mor do-đe do - ša-o je ško-li kraj. 2. do - ša o je ško-li kraj.

Dan za danom učili
podosta naučili.
Ali volim zvona znak,
došao je školi kraj.

Ref...

Neko ide na more,
neko ide na selo,
a neko će boga mi
stići do Londona.

Ref...

РОЗА СИНА

(по слух)

Музика: Димитар Масевски

Текст: Иван Карадак

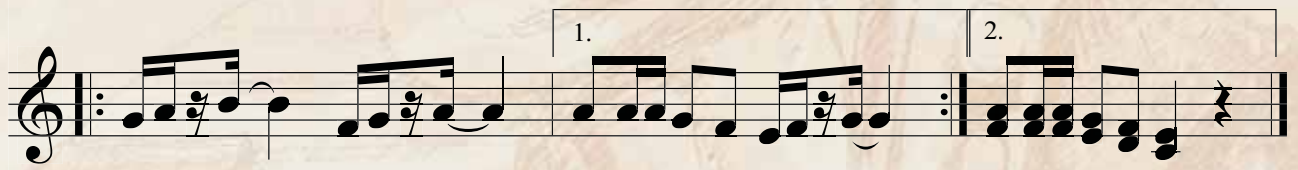
О - ста-на-а са - мо_   на-де-жи-те го-ли_   ра-на-та што клу-ка,
О- ста-на-а дни-те_   о - са-ме-ни та-жни_   бес-крај-ни-те но-ќи,

1.   2.   3.
ср-це-то што бо-ли.   не-спо-кој-ни пра-зни. Во   ср - це-то но - сев   ед-на ро-за си - на

1.   2.
но по-ми-на не - кој   ро - за - та ја ски - на. Во   ро - за - та ја ски - на.

1.   2.
На на   на   на на   на   на на на   на на   на   на на на на на   на.

Преводи на албански песни

Мила мајко (страна 19)

Мила мајко, мила мајко во црnilo.
Колку години, колку години ќе жалиш за мене?
Сè додека, сè додека планините, ќе се сретнат
Толку мајка, толку мајка црnilo ќе носи за тебе.

Мила сестро, мила сестро во црnilo.
Колку години, колку години ќе жалиш за мене?
Сè додека, сè додека обелеат пердувите на гавранот,
Толку сестра, толку сестра црnilo ќе носи за тебе.

Кога го испратив Иљбер (страна 49)

Кога го испратив Иљбер, се вратив во соба.
Кога видов виси пушката, заплакав со солзи.
Не плачи со солзи мила, не плачи,
ќе замине прва година, брзо ќе замине.

Поминаа месеци, поминаа години, срцето ми изгоре.
Од туѓина, далечина, не сме заедно.

Рефрен:
Иљбер најмил на дада, дали ме заборави?
Деновите во туѓина да се проклети.

Излегов во градина да везам чорапи,
од голема тага заплакав.

Рефрен:
Деновите во туѓина проклети да се.
Разделба мајка со син Иљбер, разделба жена од маж.

Моето срце чука (страна 91)

Ќе го пливам море Јадранско, за да стасам до Калабриа.
И ќе седнам поред смоква да ги сретнам моите арбанаси.
Зошто молчиш сирото море, тајно скришум ти ме раниш.
Проклет да си секогаш, едно срце подели.

Арбанас си, брате мој моето срце чука за татковината,
Арбанас си, брате мој моето срце чука за татковината.

*Арбанас- албанците кои живеат во Италија се викаат арбанаси/арбереш!

Преводи на турски песни

Повторно една роза (страница 29)

Пак се заљубив
во убавата Гулнихал,
како роза е.
Еден став, убава мома,
се заљубив во неа.

Огинот што се запали,
она ме изгоре.
Многу млада и убава,
многу млада и паметна.

Не видов никаде
ваква убава девојка,
вакви очи и веѓи,
ваква рака и вакво лице.

Гулнихал (женско име)

Оро (страница 41)

Доближи се до мене,
фати ме за рака,
земи ја марамата,
влечи го оро то хеј хеј.

Превод на влашка песна

Ожени ме мајко (страница 76)

Вери ме мајко, ожени ме
зошто годините поминуваат
зошто годините поминуваат
и младоста моја.

Превод на ромска песна

Ој невесто, леле ти убавице (страница 57)

Ој невесто, леле ти убавице,
што ми донесе леле од татко ти
а, а, а, а, а, а,
од татко ти леле богатиот.

Тебе ти донесов две црни очи,
црни очи како два црни грозда,
црни очи како два црни грозда,
а, а, а, а, а, а.

Превод на српски песни

Ајде, Јано (страна 97)

Ајде, Јано, оро да играме.
Ајде Јано, ајде душо, оро да играме.

Ајде Јано, коњот да го продадеме.
Ајде Јано, ајде душо,
коњот да го продадеме.
Да го продадем, Јано душо,
Само да играме.

Ајде Јано, куќа да продадеме.
Ајде Јано, ајде душо
куќа да продадеме.

Да продадеме, Јано душо,
само да играме.

Инструменти (страна 13)

Во нашата песна има инструменти чета,
големи и мали од сите делови на светот,
кога клавирот прв почне по дирките да свири,
нема поубав звук од нашиот клавир.

Флејта, кларинет, обоа, труба, туба,
тоа е дел од нашиот моќен дувачки клуб.
Гитарата е тука секој добро да ја чуе,
свири на сите жици тоа е нејзино право лице.

Гудачите на жиците гудат и многу се трудат.
Да во душата секој дирне кога убави песни свирне.
Ударалките во ритам ја свираат својата важна приказна.
Најгласни се, се знае, ударачите од првата класа.

Превод на бошњачка песна

Три пати чао, чао, чао (страна 98)

Ја сакам книгата, го сакам школото,
Го сакам секој нов ден.
Еве чука последниот час
Дојде школскиот крај.

Рефрен:
Три пати чао, чао, чао
ни дојде и овој ден
заслужениот одмор дојде
дојде школскиот крај.

Ден за ден учевме
доста научивме.
Го сакам на свончето знакот
дојде школскиот крај.

Рефрен
Некој оди на море,
некој оди на село
а некој, бога ми
ќе стигне до Лондон.

Рефрен

Содржина

ИЗВЕДБА НА МУЗИЧКА ЦЕЛИНА ВО G - dur СКАЛА	5
„ВОДИЧ НИЗ ОРКЕСТАРОТ ЗА МЛАДИТЕ“	6
ЗА НАШИОТ ОКТОМВРИ	8
СКОПЈЕ	9
МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ - ОСНОВНА ПОДЕЛБА	10
ЖИЧЕНИ ИНСТРУМЕНТИ	11
ЖИЧЕНИ ИНСТРУМЕНТИ – ГУДАЧКИ	12
ИНСТРУМЕНТИ	13
ВИОЛИНА	14
ДЕЛОВИ НА ВИОЛИНАТА	15
ВИОЛА	16
ВИОЛОНЧЕЛО	17
КОНТРАБАС	18
О МОЈ NANË / МИЛА МАЈКО	19
ТОН g МАЛО	20
ВЕЖБИ СО ТОНОТ g МАЛО	21
ТОН f 2	22
ВЕЖБИ СО ТОНОТ f 2	23
ТОН g 2	24
ВЕЖБИ СО ТОНОТ g 2	25
G-dur СКАЛА	26
G-dur ПРИМЕРИ	27
ТВОРИМЕ ВО G-dur	28
YÏNE BİR GÜLNİHAL / ПОВТОРНО ЕДНА РОЗА	29
ЕТИДА	30
ЖИЧЕНИ ИНСТРУМЕНТИ – ТРЗАЧКИ	31
ХАРФА	32
ГИТАРА	33
МАНДОЛИНА	35
e-moll СКАЛА (ТРИТЕ ВИДА)	37
ПРИМЕРИ ВО e-moll СКАЛА (ТРИТЕ ВИДА)	38
ТВОРИМЕ ВО e -moll СКАЛА (ТРИТЕ ВИДА)	39
ЕСЕН	40
HALAY / ОРО	41
ASAMAN O TRËNDAFİLİ ÇELËS / ОФ АМАН ТРЕНДАФИЛУ ШТО ЦВЕТАШ	42
ШЕШНАЕСЕТИНА НОТА И ПАУЗА	43
ВЕЖБИ СО ШЕШНАЕСЕТИНИ НОТИ	44
ЧАСОВНИК	45
НЕРАМНОДЕЛЕН 7/8 ТАКТ	46
ВЕЖБИ ВО НЕРАМНОДЕЛЕН 7/8 ТАКТ	47
СМЕШНА СЛУЧКА	48
KUR E RËRCOLLA YLBERIN / КОГА ГО ИСПРАТИВ ИЉБЕР	49
ДУВАЧКИ ИНСТРУМЕНТИ	50
ДРВЕНИ ДУВАЧКИ ИНСТРУМЕНТИ	51
ФЛЕЈТА	51
ПИКОЛО	51
КЛАРИНЕТ	52
БАС-КЛАРИНЕТ	52
САКСОФОН	53
ОБОА	55
АНГЛИСКИ РОГ	55
ФАГОТ	56

КОНТРАФАГОТ	56
ОЈ ВОРИЈЕ LELE TU ŠUZIJE / ОЈ НЕВЕСТО УБАВА	57
ЛИМЕНИ ДУВАЧКИ ИНСТРУМЕНТИ	58
ТРУБА	58
ТРОМБОН	59
ХОРНА	60
ТУБА	61
YESTERDAY / ВЧЕРА	62
УДАРНИ ИНСТРУМЕНТИ	63
УДАРНИ ИНСТРУМЕНТИ СО ОПРЕДЕЛЕНА ТОНСКА ВИСИНА	64
ТИМПАНИ	64
ВИБРАФОН	65
КАМБАНИ	65
КСИЛОФОН	66
СВОНЧИЊА	66
ИНДИЈАНСКА БОРБЕНА ИГРА	67
УДАРНИ ИНСТРУМЕНТИ СО НЕОПРЕДЕЛЕНА ТОНСКА ВИСИНА	68
ЧИНЕЛИ	68
ГОЛЕМ ТАПАН	68
МАЛ ТАПАН (БАРАБАН)	68
ДАЈРЕ	69
ГОНГ	69
КАСТАНЕТИ	69
МАРАКАС	69
ТРИАНГЛ	69
ИНСТРУМЕНТИ СО КЛАВИЈАТУРА	70
ЧЕМБАЛО	71
ПИЈАНО	72
ПИЈАНИНО	73
ОРГУЛИ	74
ХАРМОНИКА	75
ISUSEAME DADO / ОЖЕНИ МЕ МАЈКО	76
СИМФОНИЈА	77
СИМФОНИСКИ ОРКЕСТАР	78
ФИЛХАРМОНИЈА	79
ДА СЛУШАМЕ, ДА СЕ ПОТСЕТИМЕ!!!	80
ИНСТРУМЕНТИ ВО СВЕТОТ	81
ОПШТИ КАРАКТЕРИСТИКИ НА ОРСКАТА НАРОДНА ТРАДИЦИЈА	82
СОБОРСКИ ОРА	88
МАЈКА НА МАРИКА ДУМАШЕ	90
СИМВРА, СИМВРА / МОЕТО СРЦЕ ЧУКА	91
ОБРЕДНИ ОРА	92
ОРА ВО СВЕТОТ	94
ФОЛКЛОРНИ ИГРИ НИЗ СВЕТОТ	95
МАЛА ПОЛКА	96
АЈДЕ ЈАНО	97
TRI PUT ЃАО, ЃАО, ЃАО	98
РОЗА СИНА	99
ПРЕВОДИ НА ПЕСНИ	100

